

**TVÅSPRÅKIGHET OCH SPRÅKLIG
IDENTITET HOS SVERIGEFINLÄNDSKA
ÅTERINVANDRARE**

Anna Riikonen

Pro gradu-avhandling i svenska
Jyväskylä universitet
Institutionen för språk
Hösten 2013

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Humanistinen tiedekunta	Kielten laitos
Tekijä: Anna Riikonen	
Otsake: Tvåspråkighet och språklig identitet hos sverigefinländska återinvandrare	
Oppiaine: ruotsin kieli	Pro gradu -tutkielma
Vuosi: 2013	Sivumäärä: 74+2
<p>Tämän pro gradu -tutkielman tarkoitus on tarkastella ruotsinsuomalaisten paluumuuttajien ajatuksia äidinkielestä ja kaksikielisyydestä, sekä kuvailla heidän kielellistä identiteettiään. Paluumuuttajilla tarkoitetaan tässä yhteydessä sellaisia suomalaisia, jotka ovat asuneet Suomessa ja vähintään viisi vuotta Ruotsissa. Tavoitteena on selvittää miten paluumuuttajat määrittelevät äidinkielen ja kaksikielisyyden. Lisäksi pyritään kuvailemaan heidän suhdettaan sekä suomen että ruotsin kieleen. Tutkielmaan osallistui seitsemän paluumuuttajaa. Heidät haastateltiin kysymyslomakkeen pohjalta ja saatu aineisto analysoitiin kvalitatiivisesti sisällönanalyysiä apuna käyttäen.</p> <p>Tutkimustulokset osoittavat, että paluumuuttajat määrittelevät äidinkielen ja kaksikielisyyden monin eri tavoin. Suurimmalle osalle äidinkieli tarkoittaa ensimmäistä lapsuudessa opittua kieltä, kun taas kaksikielisyys koetaan kahden kielen hallinnaksi yleisimmissä arkipäivän tilanteissa. Lisäksi haastatellut suhtautuivat kaksikielisyyteen positiivisena asiana, sillä se nähtiin etuna esimerkiksi työelämässä. Kaikkien paluumuuttajien kielelliseen identiteettiin kuului sekä suomi että ruotsi, mutta suurin osa heistä raportoi kuitenkin hallitsevansa suomen kielen paremmin, mikä todennäköisesti johtuu siitä, että he elävät nyt suomenkielisessä ympäristössä. Joillakin haastatelluista molemmat kielet esiintyivät tasavahvoina identiteetissä, joten heillä voidaan katsoa olevan kaksoisidentiteetti.</p>	
Asiasanat: förstaspråk, tvåspråkighet, språklig identitet, sverigefinländare	
Säilytyspaikka: Kielten laitos	
Muita tietoja	

INNEHÅLL

1	INLEDNING	7
2	TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	9
2.1	Förstaspråk	9
2.2	Tvåspråkighet	11
2.2.1	Definitioner	11
2.2.2	Att bli tvåspråkig	13
2.3	Identitet	15
2.3.1	Definitioner	15
2.3.2	Identitetens komponenter och utveckling	18
2.3.3	Språk och identitet	20
2.4	Sverigefinländarnas historia	22
2.4.1	Historisk tillbakablick till invandringen	23
2.4.2	Återinvandring	26
2.4.3	Sverigefinländare, språk och identitet	27
2.5	Tidigare studier	31
3	MATERIAL OCH METOD	33
3.1	Kvalitativ undersökning och innehållsanalys	33
3.2	Material och datainsamling	34
3.2.1	Intervju som datainsamlingsmetod	35
3.2.2	Informanterna	36
4	ANALYS	39
4.1	Förstaspråk	39
4.2	Tvåspråkighet	46
4.3	Språklig identitet	53
5	DISKUSSION	63
5.1	Sammanfattande diskussion	63
5.2	Metodologisk diskussion	65
	LITTERATUR	68
	BILAGA	75

1 INLEDNING

Syftet med denna magisteravhandling är att undersöka tvåspråkighet och språklig identitet hos sverigefinska återinvandrare. Jag anser att detta tema är värd att studeras eftersom tvåspråkighet är en global företeelse. En tredjedel av människorna använder regelbundet fler än ett språk med sin familj och sina vänner eller i sitt arbete (Wei 2000: 5). Wei (2000: 5) tillägger att det finns ännu flera som då och då använder något annat än sitt förstaspråk. Om dessa människor räknades in i tvåspråkiga, skulle enspråkiga vara en klar minoritet i världen. Dessutom är immigration och immigranternas integration ämnen som diskuteras mycket, eftersom världen globaliseras och många flyttar ur sitt hemland.

Sverigefinländarna och deras upplevelser börjar diskuteras mer och mer. Finländska krigsbarns öden är på tapeten (se t.ex. Kykkänen och Partanen 2013), men också sverigefinländarnas liv och rättigheter i dagens värld diskuteras. Eftersom många sverigefinländare är åtminstone i någon mån tvåspråkiga och har bott i två länder, anser jag att de är en grupp som har åsikter och uppfattningar gällande tvåspråkighet, förstaspråk och språklig identitet och därför intressant att studeras. Vidare är identitet ett mångsidigt begrepp och såsom Baker (2006: 407) betonar, har en individ inte en identitet utan den omformas genom tiden och i olika omgivningar, vilket gör att sådana personer som har bott i olika (språkliga) miljöer troligen har i viss mån växlande identiteter.

Eftersom fokuset i denna undersökning är i återinvandrarnas egna åsikter och uppfattningar om förstaspråk, tvåspråkighet och språklig identitet, är studien kvalitativ. Alla sju informanter i undersökningen har bott både i Sverige och i Finland, och meningen är att studera om detta har påverkat deras identitet eller åsikter på något sätt, dvs. om de möjligtvis har t.ex. en dubbel språklig identitet. Jag har samlat in materialet för studien genom att intervjua informanterna per telefon och deras svar har jag transkriberat och analyserat. Mina forskningsfrågor är:

- Hur definierar informanterna förstaspråk?
- Hur definierar de tvåspråkighet? Hur har de blivit tvåspråkiga?
- Hurdan språklig identitet har de?

Jag kommer att jämföra informanternas definitioner av förstaspråk och tvåspråkighet med några klassiska definitioner inom språkforskningen. När det gäller identitet koncentrerar jag mig speciellt på informanternas språkliga och etniska identiteter och studerar inte så mycket deras nationella identitet. Min hypotes är att några informanter har en dubbel språklig identitet, dvs. de identifierar sig med både finska och svenska. De flesta informanter anser troligen också att de är tvåspråkiga men de motiverar det på olika sätt.

2 TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER

I detta kapitel redogör jag för studiens teoretiska utgångspunkter. Först presenterar jag begreppet förstaspråk. Därefter i avsnitt 2.2 diskuterar jag begreppet tvåspråkighet och beskriver de vanligaste sätten att bli tvåspråkig. I avsnitt 2.3 klargör jag begreppet identitet, dess delar samt dess relation till språk. Till sist, i avsnitt 2.4, sammanfattar jag de viktigaste punkterna beträffande sverigefinländarnas historia.

2.1 Förstaspråk

Som konstaterats ovan använder en tredjedel av människorna i världen regelbundet fler än ett språk och ännu fler talar något annat än sitt *förstaspråk* då och då. Många har t.ex. studerat ett främmande språk i skolan och de talar det kanske bara när de reser utomlands (Wei 2000: 5). Även om majoriteten i världen använder två eller flera språk, har de inga svårigheter att bestämma sig för sitt förstaspråk (Skutnabb-Kangas 1981: 20). Därför kommer de flesta enligt Skutnabb-Kangas (1981: 20) också sällan att tänka på vilka kriterier det finns för att definiera förstaspråk. Men ofta är det så att man måste bestämma sig för ett förstaspråk t.ex. i myndighetskontakter. Tandefelt (1992: 166, refererad i Romaine 1995: 27) poängterar att i några länder, såsom i Finland, kan individer inte vara officiellt tvåspråkiga, utan de måste välja ett förstaspråk. Detta kan förorsaka problem för tvåspråkiga, och det är möjligt att det språk de väljer inte är det språk de behärskar bäst eller använder mest. Dessutom anser jag att det är viktigt att definiera förstaspråk för att kunna diskutera och studera tvåspråkighet.

Baetens Beardsmore (1986: 35) konstaterar att många definierar förstaspråk som *det språk man behärskar bäst*, vilket också ofta betyder att det är det språk man har lärt sig först. Definitionerna av denna typ är enligt Baetens Beardsmore (1986) inte oproblematiske. Om en tvåspråkig person har lärt sig båda språken redan i barndomen, är det möjligt att han eller hon behärskar de båda lika flytande. Å andra sidan kan det hända att det språk man lärt sig först är inte det språk man behärskar bäst senare i livet.

Lieberson (1969: 291) konstaterar att Förenta Nationernas definition av förstaspråk tar ställning till samma kriterier som Baetens Beardsmores (1986) definition (se Romaine 1995: 19). Förenta Nationerna anser att förstaspråket är *det språk en individ har vuxit upp med men inte längre nödvändigtvis använder*. Romaines (1995: 22) definition är lik Baetens Beardsmores definition ovan och Romaine (1995: 22) menar att förstaspråket är *"det språk man behärskar bäst"*. Romaine (1995: 22) påpekar dock att det finns problem med förstaspråkets definition. För det första kan tvåspråkiga personer behärska det ena språket bättre men inte riktigt känna att det är deras förstaspråk. För det andra kan en tvåspråkig individ identifiera sig med ett annat förstaspråk än vad andra människor identifierar henne eller honom med. För det tredje kan några tvåspråkiga identifiera sig med båda språken och därför anser de att de verkligen har två förstaspråk. Romaine (1995: 22) tillägger att individens förstaspråk kan förändras beroende på vilka kriterier som används. Rabel-Heymanns (1978: 222) definition av förstaspråk är inte lika som de definitionerna ovan. Enligt henne är förstaspråket *det språk man tänker på, drömmer på eller räknar på* (se Skutnabb-Kangas 1981: 21). Detta baseras på tanken att man lär sig alla dessa funktioner på sitt förstaspråk. Även om man senare lärde sig andra språk, skulle dessa funktioner ännu utföras på förstaspråket.

Skutnabb-Kangas (1981: 22-24) definitioner av förstaspråket baserar sig på ursprung, kompetens, funktion och attityd. Enligt *ursprungskriteriet* är förstaspråket *det första språk som en individ lär sig*. Skutnabb-Kangas (1981: 27) anser att om denna definition används, kan individen ha två förstaspråk. Den här typen av tvåspråkighet förutsätter att individen har vuxit upp i ett hem där föräldrarna har haft olika förstaspråk som de har talat till honom eller henne. Enligt *kompetenskriteriet* är förstaspråket *det språk som man behärskar bäst*. Om en tvåspråkig individ anser att han eller hon har två förstaspråk, måste han eller hon behärska båda språken lika bra. (Skutnabb-Kangas 1981: 34) *Funktionskriteriet* innebär att förstaspråket är *det språk man använder mest*. Skutnabb-Kangas (1981: 36) konstaterar att problemet med denna definition är att veta om individen verkligen använder två språk lika mycket. Detta skulle betyda att han eller hon kunde byta språk oberoende av situationen. Enligt det fjärde kriteriet, *attitydkriteriet*, är förstaspråket *det språk man identifierar sig med*. Dessutom innehåller attitydkriteriet också en annan del. Den andra delen gäller om man av andra identifieras som infödd talare av detta språk. (Skutnabb-Kangas 1981: 23-24)

2.2 Tvåspråkighet

I detta avsnitt diskuterar jag tvåspråkighet. Först redogör jag för de många definitioner det finns och efter det presenterar jag olika sätt att bli tvåspråkig. Jag har valt att ha en omfattande diskussion om både förstaspråkets och tvåspråkighetens definitioner därför att meningen i denna avhandling är att jämföra dessa definitioner med informanternas åsikter och definitioner i analysen.

2.2.1 Definitioner

Håkansson (2003: 13) konstaterar att det finns många olika uppfattningar om vad det betyder att vara *tvåspråkig*: Vissa anser att det räcker om man behärskar språket på något vis, andra hävdar att man måste vara uppvuxen med språket från början. Håkansson (2003: 18-19) klargör att forskares inställning till tvåspråkighet har förändrats. Enligt henne var huvudvikten tidigare vid kompetens. Ett bra exempel på detta är Bloomfields (1933) definition, som innebär att en tvåspråkig individ borde "behärska två språk som en infödd talare" (se t.ex. Håkansson 2003: 18-19 och Baker 2006: 8). Nuförtiden anser många forskare att bara få kan behärska fler än ett språk som en infödd, och därför utesluter en sådan definition de flesta som talar två eller flera språk.

I andra änden av spektrumet finns definitioner som förutsätter att en tvåspråkig person kan bara några fraser på det andra språket, t.ex. turister i ett främmande land (Baker 2006: 8). Problemet med dessa definitioner är att nästan alla är då tvåspråkiga (Skutnabb-Kangas 1981: 86). Enligt Myers-Scotton (2006: 3) behöver personen inte behärska två språk fullständigt för att vara tvåspråkig. Dessutom påpekar hon att problemet med att komma på en definition är att forskarna inte är eniga om hur bra man ska kunna ett språk för att vara tvåspråkig. För de flesta är tvåspråkiga sådana som kan både läsa och tala på ett främmande språk. Men det finns ingen enighet om hur mycket eller hur bra de ska kunna tala, eftersom de flesta tvåspråkiga inte behärskar sitt andra språk lika bra som sitt första språk. Dessutom kan språkfärdigheterna vara på olika nivåer i olika funktioner: att lyssna, tala, läsa och skriva (Edwards 1994: 55-56). Håkansson (2003: 19) uppger i sin tur att många tvåspråkiga använder olika språk i

olika situationer, vilket gör det svårt att bestämma om de behärskar språket fullständigt eller inte. Lüdis (2002, refererad i Håkansson 2003: 19) definition tar ställning till detta. Han anser att en tvåspråkig individ är sådan som *använder flera språk i sin vardag och kan också växla mellan språk*.

Mackey (1967, refererad i Romaine 1995: 12) konstaterar däremot att en definition av tvåspråkighet måste ta hänsyn till fyra olika dimensioner: nivå, funktion, växling mellan språk och interferens. Den första dimensionen, *nivå*, hänvisar till individens färdighetsnivå. Mackey (1967, se Romaine 1995: 12) klargör dock att tvåspråkiga personer sällan har lika bra kunskaper i båda språken. Därför är det viktigt att deras nivå studeras på olika områden: att lyssna, läsa, tala och skriva (se också Edwards 1994: 55-56). Den andra dimensionen, *funktion*, hänvisar till alla de situationer där en individ använder ett visst språk. *Växling mellan språk* innebär i sin tur de sammanhang där den tvåspråkiga individen byter från ett språk till ett annat. Med *interferens* menar Mackey (1967, refererad i Romaine 1995: 12) de antal situationer där individen antingen blandar språk eller inte gör det. Enligt Mackey (1967, se Romaine 1995: 12) måste man komma ihåg att de här dimensionerna inte är isolerade, utan en dimension påverkar en annan, t.ex. en tvåspråkig persons språkliga nivå och språkets funktion anknyter till varandra. Denna persons språkbehärskning påverkar i viss mån i vilka situationer hon eller han kan använda ett visst språk och tvärtom, de situationer där en person har möjlighet att använda ett visst språk påverkar hur flytande han eller hon kan använda just detta språk.

Skutnabb-Kangas (1981, refererad i Håkansson 2003: 15) definitioner av tvåspråkighet baserar sig på ursprung, kompetens, funktion och attityd såsom hennes definitioner av förstaspråk (se också avsnitt 2.1 ovan). *Ursprungskriteriet* hänför sig till en tvåspråkig person som har lärt sig två språk tidigt i barndomen. Det andra kriteriet, *kompetenskriteriet*, hänvisar till någon som har lika bra kunskaper i två språk. Virta (1994b, studie 1: 27) hävdar dock att det finns mycket variation i kompetensdefinitionerna, vilket gör det svårt att hitta en enda definition. Enligt det tredje kriteriet, *funktionskriteriet*, kan tvåspråkiga personer behärska två språk i de flesta situationer (Skutnabb-Kangas 1981: 94). Såsom i kompetensdefinitionerna finns det variation också i definitionerna som baserar sig på funktion (Virta 1994b, studie 1: 27-28). Virta (1994b, studie 1: 27-28) uppger att vissa definitioner förutsätter att individen

alternerar mellan språk, men dessutom kan krävas också en viss kompetensnivå och flytet i byten mellan språken. Det fjärde och sista kriteriet, *attitydkriteriet*, innebär att individen är tvåspråkig när hon eller han identifierar sig själv eller identifieras av andra som tvåspråkig (Skutnabb-Kangas 1981: 94). Skutnabb-Kangas (1981: 92-93) konstaterar att attityddefinitionen inte baserar sig på grad såsom kompetensdefinitionerna, och därför kan den verka lätt och entydig att använda. Men också identifikationen kan variera på ett kontinuum, beroende på t.ex. individens trötthet eller den omgivning han eller hon är i.

2.2.2 Att bli tvåspråkig

Man kan bli tvåspråkig på många olika sätt. Myers-Scotton (2006: 38) konstaterar att det ofta finns en klar orsak till varför någon talar fler än ett språk. Orsaken kan vara t.ex. att han eller hon behöver ett annat språk för sitt arbete. Håkansson (2003: 11) påpekar att tvåspråkighet inte automatiskt är något bestående. Språket måste användas regelbundet eller annars kan det försvinna.

Enligt Skutnabb-Kangas (1981: 78) kan tvåspråkiga indelas i fyra grupper: elittvåspråkiga, barn från språkliga majoriteter, barn från tvåspråkiga familjer och barn från språkliga minoriteter. Skutnabb-Kangas (1981: 78-79) redogör för att dessa grupper har olika förutsättningar och metoder att bli tvåspråkiga. Dessutom möter de olika konsekvenser om de inte lyckas med det. Till *elittvåspråkiga* hör bl.a. barn från medel- eller överklass, ungdomar som bor några år i ett främmande land och barn till akademiker och diplomater (Skutnabb-Kangas 1981: 78-79). För dem är tvåspråkigheten sällan ett måste, m.a.o. finns det inget *krav* för elittvåspråkiga att lära sig ett annat språk, t.ex. när de flyttar utomlands med sina föräldrar. Trots avsaknad av krav måste barnen oftast lära sig det språk som används i det andra landet, eftersom de sällan kan tvinga andra i det nya landet att använda sitt förstaspråk. Enligt Skutnabb-Kangas (1981: 79) har elittvåspråkiga barn bra förutsättningar att lära sig ett annat språk därför att de ofta har tillägnat sig ett förstaspråk som basis för det nya språket. Dessa barn kommer också att ha nytta av det nya språket i framtiden. Dessutom får de träna det nya språket i lugn och ro och möter vänlighet och förståelse när de lär sig det. Metoden hos dessa barn är en kombination av informell och formell inläring, dvs.

naturliga situationer och undervisning. Om barn från denna grupp inte lyckas att bli tvåspråkiga, är konsekvenserna inte allvarliga.

Individer i den andra gruppen, som utgörs av *barn från språkliga majoriteter*, är sådana som lär sig ett annat språk i skolan eller i ett s.k. språkbad (Skutnabb-Kangas 1981: 79). Enligt Skutnabb-Kangas (1981) finns det två viktiga orsaker till varför barnen i den här gruppen blir tvåspråkiga. För det första kan barnen lära sig samhällets minoritetsspråk, vilket i sin tur kan förminska social oro bland minoriteten genom att minoritetsspråket får mer prestige. För det andra blir barn från språklig majoritet tvåspråkiga genom språkbad, då de lär sig ett minoritetsspråk eller ett världsspråk. Tvåspråkigheten är oftast frivillig för barn i denna grupp, såsom för elittvåspråkiga. Dessutom är risken att inte bli tvåspråkig liten för dem. Konsekvenserna är inte heller allvarliga om de inte lyckas, eftersom de kan lita på majoritetsspråket.

Enligt Skutnabb-Kangas (1981: 81) består den tredje gruppen av *barn som har vuxit upp i en tvåspråkig familj*. Om barnet har vuxit upp i en familj där den ena föräldern har använt samhällets majoritetsspråk, finns det inget samhälleligt krav för barnet att bli tvåspråkigt. Däremot kan det finnas ett krav inom familjen, eftersom det är önskligt att barnet kan tala med båda föräldrarna på deras förstaspråk. Det finns sådana familjer där föräldrarna inte kan tala varandras språk, och i sådana situationer måste barnet lära sig bådas språk om hon eller han vill kommunicera med de båda. Skutnabb-Kangas (1981: 81) anser att det finns en risk att barnet inte lär sig båda språken lika bra i en tvåspråkig familj, och i detta fall kan konsekvenserna vara negativa. Om barnet och den ena eller båda föräldrarna inte har ett gemensamt språk, kan deras relation bli komplicerad. Då kommunicerar de inte på den ena förälderns förstaspråk, vilket kan betyda att barnet inte kommer i kontakt med denna förälders land och kultur så mycket som om hon eller han behärskade språket.

I motsats till de tre första grupperna har *barn från språkliga minoriteter* ett yttre tryck för tvåspråkigheten därför att deras förstaspråk ofta inte har samma rättigheter i samhället som majoritetsspråket (Skutnabb-Kangas 1981: 82). Dessutom kan föräldrarna ha starka krav på barnets tvåspråkighet, eftersom genom att behärska majoritetsspråket får han eller hon bättre utbildningsmöjligheter. Riskerna med att inte

bli tvåspråkig för dessa barn är större än för de andra grupperna och konsekvenserna kan vara negativa. Om barnet inte lär sig majoritetsspråket ordentligt, finns det färre utbildningsalternativ för honom eller henne, och senare är det svårare att hitta arbete. Dessutom är möjligheterna att påverka samhället dåliga om individen inte kan majoritetens språk, eftersom nästan allt sker på detta språk. Å andra sidan kan ett minoritetsbarn bli mycket flytande i majoritetsspråket och glömma bort sitt förstaspråk. Då kan barnet mista kontakter med föräldrarna och deras ursprung, vilket i sin tur kan leda till rotlöshet eller identitetssvårigheter. (Skutnabb-Kangas 1981: 82-83)

Som konstaterats ovan kan tvåspråkighet vara frivillig, planerad eller ett tryck från samhället eller från familjen. Dessutom kan tvåspråkigheten vara en följd av migration, men den behöver inte vara det, nämligen tvåspråkiga personer finns ofta vid nationsgränser (Edwards 1994: 33-34). Wei (2000: 5-8) tillägger att man inte behöver leva i ett flerspråkigt land eller i ett flerspråkigt samhälle för att vara tvåspråkig, utan det räcker om man lever i en flerspråkig familj. En flerspråkig familj kan vara allt individen behöver för att bli tvåspråkig, men färdigheten i båda språken är kanske inte fullständig i alla områden, eftersom omgivningen för inläringen är ensidig.

2.3 Identitet

I detta kapitel presenterar jag först några definitioner av identitet. Därefter redogör jag för identitetens komponenter och utveckling och sist beskriver jag relationen mellan språk och identitet. Såsom konstateras i inledningen, kommer jag att studera först och främst informanternas språkliga och etniska identitet även om det inte är lätt att helt skilja identitets olika delar.

2.3.1 Definitioner

Såsom för tvåspråkighet finns det inte bara en definition av *identitet*, utan termen har olika innehåll i olika vetenskapsgrenar (Virta 1994b, studie 3: 4). Enligt Lange och Westin (1981: 183) härstammar ordet identitet från latinets ”idem”, som betyder ”det samma”. Identitet innebär således att individen är likadan som andra människor men att

hon eller han också skiljer sig från de andra på något sätt. Lange och Westin (1981: 181) anser att det enklaste sättet att definiera identitet är att svara på frågan "Vem är jag?". Baker (2006: 407) poängterar i sin tur att identitet inte är oföränderlig, utan den omformas genom tiden och i olika omgivningar. Därför innehåller identitetsbegreppet både kontinuitet och individualitet (Lange och Westin 1981: 183).

Tabell 1. Identitet. Efter Virta (1994b, studie 3: 5)

IDENTITET		
personlig identitet	JAGIDENTITET känsla av individualitet, kontinuitet, intentionalitet och kontroll	SJÄLVUPPFATTNING uppfattningar, värderingar och känslor beträffande egna egenskaper
social identitet	KOLLEKTIV IDENTITET känsla av tillhörighet	GRUPPIDENTITET uppfattningar, värderingar och känslor beträffande gruppen och medlemskap i den

Virta (1994b, studie 3: 5) klargör vidare att identitet kan betraktas utifrån eller inifrån. Om identitet betraktas utifrån, syftar den på andras uppfattning om individens egenskaper. När identitet definieras inifrån, omfattar den individens uppfattning om och upplevelse av sig själv (se också Lange och Westin 1981: 184-185, Ouvinen-Birgerstam 1984: 20-22). Som framgår av tabell 1 (se ovan), kan en individs subjektiva identitet uppdelas i *personlig och social identitet*. Virta (1994b, studie 3: 5-6) konstaterar att den personliga identiteten innebär individens psykiska och fysiska egenskaper, t.ex. personlighetsdrag, temperament och utseende, och den kan vidare uppdelas i två: *jagidentitet* och *självuppfattning*. Enligt Virta (1994b, studie 3: 5-6) är jagidentitet emotionellt betonad och en delvis omedveten kärna för hela identiteten. Den innehåller individens upplevelse av sin egen individualitet och kontinuiteten av det egna jaget, dvs. känslan av att individen idag är den samma som igår trots att han eller hon utvecklas och förändras hela tiden. Jagidentitet innehåller också t.ex. självförtroendet och känslan

av att man styr sitt liv. För individen betyder jagidentitet livslust och styrka eller olust, ångest och kraftlöshet. Virta (1994b, studie 3: 5-6) förklarar vidare att individen upplever jagidentitet starkast då det finns problem med den, m.a.o. när individen inte är sig själv och när hon eller han lyckas att lösa dessa problem. Om jagidentitet är omedveten, är självuppfattning i sin tur en medveten del av individens personliga identitet. Den innehåller individens uppfattningar och känslor om hans eller hennes personliga egenskaper.

Den andra delen av individens subjektiva identitet, den sociala identiteten, innebär individens tillhörighet till olika grupper och kategorier, t.ex. kön, ålder, yrke, religion och etnisk grupp (Virta 1994b, studie 3: 6-7). Såsom personlig identitet kan också social identitet uppdelas i två: *kollektiv identitet* och *gruppidentitet*. Enligt Ouvinen-Birgerstam (1984: 47) är kollektividentitet, eller vi-identitet som hon kallar den, den sociala identitetens subjekt-aspekt. Ouvinen-Birgerstam (1984: 47) anger att den kollektiva identiteten betyder individens upplevelse av att höra till en viss grupp samt hennes eller hans engagemang i gruppmedlemmar och gruppens mål. Gruppidentitet i sin tur är den sociala identitetens objekt-aspekt (Ouvinen-Birgerstam 1984: 46). Enligt Virta (1994b, studie 3: 6-7) innehåller gruppidentitet individens föreställningar och känslor om gruppen och individens medlemskap i den. Medlemmarna i gruppen måste ha ett gemensamt attribut, t.ex. språk, religion, historia eller ideologi, och individen måste identifiera sig med det gemensamma attributet för att nå gruppidentitet. (Ouvinen-Birgerstam 1984: 47) Virta (1994b, studie 3: 7) påpekar dock att dessa olika delar av identitet inte är isolerade från varandra, utan de representerar bara olika perspektiv av individens identitet.

Även om meningen i denna avhandling inte är att studera *etnisk identitet* speciellt mycket, anser jag att den är värd att diskuteras, eftersom identitet i sig är ett mångsidigt begrepp och det är inte lätt att skilja dess olika delar. Enligt Virta (1994b, studie 3: 7) hör etnisk identitet starkt ihop med personlig identitet hos minoritetsmedlemmar, alltså hos sverigefinländare i detta fall. Detta beror på att en minoritetsmedlem måste medvetet fundera på sitt förhållande till sin etniska identitet. Enligt Virtas (1994b, studie 3: 7) definition betyder etnisk identitet *individens upplevelse att höra till en etnisk grupp och de uppfattningar, känslor och värderingar hon eller han har om*

gruppen. Ouvinen-Birgerstam (1984: 51) uppger närmare att en etnisk grupp är en grupp människor ”som tillhör ett visst, från omgivande folk avvikande, kulturellt system”. Dessutom hör den etniska identiteten ihop med språk, eftersom språket är det medel som binder ihop individens individuella identitet med hans eller hennes kollektiva etniska identitet (Liebkind 1992: 150). Därför kan man inte helt undvika att diskutera etnisk identitet när man studerar relationen mellan språk och identitet.

Virta (1994b, studie 3: 8) anser att en individ kan ha flera etniska identiteter, och enligt Ouvinen-Birgerstam (1984: 51) varierar graden av etniskt medvetenhet mellan olika grupper. Individen som tillhör majoritetsbefolkningen tänker sällan medvetet på sin etniska tillhörighet, eftersom hans eller hennes medlemskap inte ifrågasätts i gruppen. Däremot för minoritetsmedlemmar och invandrare är den etniska identiteten ett centralt problem av deras identitet. Ouvinen-Birgerstam (1984: 56-57) redogör för två huvudsteg som minoritetsmedlemmar och invandrare går igenom i den etniska förändringsprocessen: ackulturation och assimilation. Det första steget är *ackulturation* då minoritetsmedlemmen närmar sig materiellt och beteendemässigt majoritetsmedlemmarna samtidigt som hans eller hennes ursprungliga etniska identitet blir svagare. Det andra och sista steget är *assimilation*, och då identifierar minoritetsmedlemmen sig med majoritetsbefolkningen efter att ha bytt perspektiv och referensgrupp. Graden av ackulturation och assimilation till majoritetskulturen kan variera bland minoritetsmedlemmar. Majoritetsbefolkningens attityder och beteende påverkar förstås den, men minoritetsmedlemmarna kan även ha individuella anpassningsstrategier. Kort beskrivet kan de fortsätta att identifiera sig med minoritetsbefolkningen, ha både minoritets- och majoritetsidentitet och växla mellan dem, eller identifiera sig med majoritetsbefolkningen. (Ouvinen-Birgerstam 1984: 57-66)

2.3.2 Identitetens komponenter och utveckling

Haglund (2004: 360) konstaterar att synen på identitet har förändrats under tiden. Tidigare ansågs det att identitetsutvecklingen är linjärt. Senare har man börjat framhäva att det finns större komplexitet i identitets utveckling och förändringar. Nu menar forskare att identitet formas i samband med andra människornas uppfattningar om

individuen, inte bara med hans eller hennes egna förmågor och insikter. Haglund (2004: 360-361) klargör att identitet inte betraktas nuförtiden som enhetlig och oföränderlig, utan den växlar mellan olika situationer, kontexter och tidspunkter (se också Baker 2006: 138, 407-408 och Spolsky 2010: 176).

Identitet kan delas in i tre olika komponenter: den fysiska, sociala och psykiska (Ouvinen-Birgerstam 1984: 41-42). *Den fysiska komponenten* hänvisar till individens kroppsuppfattning och den innebär t.ex. individens kön, ålder och fysiska hälsa. Kroger (2000: 9) uppger att när individen blir äldre, förändras hans eller hennes fysiska egenskaper, vilket leder till att också identiteten måste förändras för att individen ska känna sig hel. Enligt Samuels (1977) innebär *den sociala komponenten* individens uppfattningar om sin position i sociala sammanhang och om sina sociala roller, t.ex. vän, syster, lärare (refererad i Ouvinen-Birgerstam 1984: 41). Gergen (1971, se Ouvinen-Birgerstam 1984: 42) konstaterar dock att även om individen har många olika roller, upplever han eller hon sig hel och blir inte någon annan bara för att han eller hon byter roll. *Den psykiska komponenten* innebär i sin tur individens icke-fysiska egenskaper, såsom känslor och förmågor, som hjälper honom eller henne att förvara identitetens helhet och kontinuitet (Erikson 1968, refererad i Kroger 2000: 9).

Enligt Baker (2006: 407) formas identitet med hjälp av språk och socialisation. Individen använder ett eller flera språk som definierar hans eller hennes historia, kultur och medlemskap i någon grupp, dvs. språket är ett medel som förmedlar hans eller hennes identitet. Baker (2006: 138) och Rönnholm (1999: 25) anser att individen ibland kan möta en identitetskris. Man tänker sällan på sin identitet när allt är bra, utan medvetenhet om identitet betonas när situationen förändras, t.ex. p.g.a. ett hot eller flyttning. Rönnholm (1999: 24) klargör att alla människor har många olika potentiella identiteter som konkurrerar med varandra och som ofta är motsatser: glad och sorgsen, finländsk och svensk osv. Vilken identitet individen väljer beror på många faktorer, men de viktigaste faktorerna är de värden som individen vill dela med andra människor.

Ouvinen-Birgerstam (1984: 66-76) diskuterar i sin tur identitetsutveckling ur två aspekter: subjekt- och objektaspekt. Subjektaspekten är en produkt av en individuationsprocess medan objektaspekten utvecklas som en produkt av en

socialisationsprocess. Ouveinen-Birgerstam (1984) anser att dessa två aspekter utgör en helhet och att individen behöver de båda för sin identitets utveckling. Individuation är en process där individen påverkar och förändrar sig själv och andra, medan i socialisationsprocessen är individen den som påverkas av andra, dvs. samhället. Som diskuteras ovan är identitetsutveckling en kontinuerlig process och individen är i interaktion med sin sociala miljö hela tiden. Eftersom identitet utvecklas och förändras i samspel med andra människor och den omgivande miljön, kan det konstateras att ”individens identitet är en orsak till hur hon beter sig mot andra, och att hennes identitet är en följd av hur andra reagerar på hans eller hennes beteende” (Ouveinen-Birgerstam 1984: 74). Enligt Ouveinen-Birgerstam (1984: 75) påverkar personer som är nära individen mest hans eller hennes identitet, och föräldrarna anses vara de mest betydelsefulla av alla.

2.3.3 Språk och identitet

Wei (2000: 14-15) anser att språk är en viktig del av en individs identitet. Wei (2000: 12, 14-15) uppger vidare att när en flerspråkig person väljer ett eller flera språk från sin repertoar, avslöjar han eller hon samtidigt sin relation till andra människor samt definierar sin identitet (se också Myers-Scotton 2006: 143). Haglund (2004: 363) tillägger att relationen mellan språk och identitet är sådan där individens språkbruk är relativt förutsägbart, m.a.o. om man vet någon annans sociala klass, kön, ålder och geografiska ursprung, kan man vänta specifik språkanvändning från denna individ. Om individen är en minoritetsmedlem, betyder det ofta att nationalitet och språk är det viktigaste när det gäller hans eller hennes identitet (se t.ex. Bernstein 1970: 157-178, refererad i Rönnholm 1999: 85).

Rönnholm (1999: 33) konstaterar att interaktion mellan människor bygger på ord som man lär sig redan i barndomen, dvs. språket är ett sätt att beskriva vem man är. Rönnholm (1999: 33) anser vidare att många teorier om personlighet framhäver att relationen mellan språk och kultur är en viktig del av identitetens utveckling. Förstaspråkets betydelse och viktighet är det att det är det första språk individen lär sig, och därför är det emotionellt betonat. Enligt Hansegård (1974, refererad i Rönnholm 1999: 33) betyder språket inte bara uttal eller korrekt grammatik, utan det är ett medel

som förmedlar individens tankar och känslor. Virta (1987: 199, refererad i Rönholm 1999: 33) uppger att förstaspråk är först och främst en social faktor: När individen växer upp, identifierar han eller hon sig med den kultur som representeras av språket, dvs. traditioner, attityder och värderingar påverkar honom eller henne redan i barndomen. Därför kan det tänkas att barn har en speciell relation med deras förstaspråk. Den kallas för *språklojalitet* och den betyder att *individen har en känslomässig relation till språket* (Gumperz 1968: 227-228, Hagström 1987: 129-130, se Rönholm 1999: 34-35). Enligt Grimshaw (1971: 108-111, refererad i Rönholm 1999: 34-35) betyder språklojaliteten att individen har ett speciellt förhållande till sitt förstaspråk, vilket betyder att han eller hon uppskattar förstaspråket mer än andra språk. Uppskattningen beror på alla de emotionella erfarenheter som individen har fått genom förstaspråket i sin barndom. Även om många forskare anser att språk och identitet hör tätt ihop, är de inte eniga om det, t.ex. Edwards (1992: 134) är av annan åsikt. Edwards (1992) uppger att språk inte är en central del av identitet och att identitetens kontinuitet inte beror på språket.

Enligt Virta (1994a: 24) kan *språklig identitet* definieras på samma sätt som identitet, dvs. med hjälp av jagidentitet och självuppfattning. Den språkliga jagidentiteten innebär t.ex. att man är sig själv och att man känner sig säker oberoende av språket. Den språkliga självuppfattningen omfattar i sin tur individens egna känslor och uppfattningar om sin språkförmåga i olika språk och sitt förhållande till olika språkgrupper. Individen ska redan i barndomen ha en positiv och realistisk uppfattning om sina språkfärdigheter för att uppnå en positiv språklig identitet. Han eller hon ska också ha en stark språklig självkänsla och vara stolt över sitt språk och sin kultur. När individen är tvåspråkig, gäller detta båda språken. Dessutom är det viktigt att individen anser att båda språken är värdefulla för att de senare kan vara en del av hans eller hennes språkliga identitet. Om individen ger någotdera språket lägre status, kan det leda till en svag språklig identitet. (Virta 1994a: 24) För många finländare i Sverige förorsakade finskans låga status speciellt under 1960-talet problem när det gällde deras språkliga identitet (se t.ex. avsnitt 2.4.3 nedan). Liebkind (1992: 151) påpekar i sin tur att språklig identitet och språkbehärskning inte ska blandas ihop. Enligt Liebkind (1990, refererad i Liebkind 1992: 151) kan individen ha en dubbel språklig identitet då hon eller han identifierar sig med andra som använder dessa språk oavsett av hennes eller hans språkförmåga i dessa språk.

Allardt (1997: 13-14) poängterar att det viktigaste inte är att kunna två språk, t.ex. i tvåspråkiga familjer, utan det är också viktigt vilket värde dessa språk har. Därför verkar hemmet vara en viktig del då individens språkliga identitet utformas. Dessutom har det visats att individens utbildning påverkar hans eller hennes attityder till språk: Högutbildade individer har mer nytta av sina språkkunskaper och därför uppskattar de också dessa språk. (Refererad i Karppinen och Nyman 2004: 16, se också avsnitt 2.2.2 ovan) Språkval som görs hemma är viktiga för språklig identitets utveckling. I tvåspråkiga familjer väljer föräldrarna om de vill använda ett eller två språk med barnet, vilket påverkar barnets språkanvändning och utvecklingen av den språkliga identiteten. Förutom valet av hemspråket verkar också föräldrarnas val av barnets skolspråk och familjens hemstad på barnets språkliga identitet. (Lojander-Visapää 2001: 38, 48-49, refererad i Karppinen och Nyman 2004: 16) Lojander-Visapää (2001: 180-181, 184, se Karppinen och Nyman 2004: 16) tillägger att några tvåspråkiga personer kan ha en så kallad *dubbel språklig identitet*. Detta betyder att individen har en stark känsla för båda språken, och därför känner hon eller han sig höra till den ena språkgruppen och ibland den andra.

2.4 Sverigefinländarnas historia

I detta kapitel redogör jag för *sverigefinländarnas* historia och återinvandring. Meningen är att kort sammanfatta finländarnas historia i Sverige under 1800- och 1900-talen. Jag fokuserar på tiden efter andra världskriget, eftersom det är den tid alla mina informanter har bott där även om en av de sju informanterna var i Sverige redan under kriget. Efter det beskriver jag återinvandringen till Finland och sist diskuterar jag sverigefinländarnas relation till identitet och språk. Enligt De Geer och Wandé (1989: 94) är sverigefinnar ”*finskspråkiga finländska medborgare som framförallt under tiden efter andra världskriget varaktigt eller för länge tid bosatt sig i Sverige för att söka sin utkomst i landet samt ättlingar till dessa*”. Jag baserar min definition på detta och i denna studie är sverigefinländare sådana *finländare som har under tiden bott i Sverige minst fem år*. Jag har valt att använda en lösare definition än t.ex. De Geer och Wandé (1989: 94), eftersom det inte var lätt att annars hitta lämpliga informanter för denna studie. Dessutom gör jag ingen skillnad mellan termerna sverigefinländare och

sverigefinne, utan jag använder sverigefinländare för alla finländare som har bott i Sverige oavsett deras förstaspråk. Om språket har en särskild betydelse i något sammanhang, påpekas det. Jag måste också klargöra att i denna studie kallas alla informanter för *återinvandrare* även om en av de sju informanterna är född i Sverige. Man har alltså inte behövt först utflytta från Finland till Sverige för att vara en återinvandrare.

2.4.1 Historisk tillbakablick till invandringen

Enligt Allardt (1996: 17-18) finns det långa traditioner i invandring mellan Finland och Sverige (se också Korkiasaari 1989). Allardt (1996: 17-18) konstaterar vidare att de viktigaste faktorer som har påverkat utvandringen från Finland till Sverige är att länderna är geografiskt nära varandra, de har likadana samhällsliga strukturer och en välfungerande statsorganisation, och att det finns en tradition att flytta fram och tillbaka mellan de här länderna.

Sverige och Finland var länge fattigare och mer outvecklade än länderna i Mellaneuropa, och under slutet av 1800-talet var de de mest agrara länderna i Europa. Ännu efter andra världskriget var Finland i stort sätt agrart, och år 1950 arbetade 46 % av den arbetsföra befolkningen inom jord- och skogsbruk. (Allardt 1996: 17-18) Allardt (1996: 20) anger vidare att under 1800-talet förändrades ändå samhällsstrukturen kraftigt, vilket påverkade speciellt Finland. Befolkningen ökade mycket kraftigt i nästan hela Europa, p.g.a. att dödligheten sjönk. Detta ledde till en överbefolkning och ökning av den jordlösa befolkningen, därför att jord inte kunde delas till alla barn inom en familj. Samtidigt ökade såg- och träförädlingsindustrin, vilket ledde till att vissa fick mera pengar än andra. Detta i sin tur ökade sociala skillnader. Den jordlösa befolkningen var ett mindre problem i Sverige än i Finland, eftersom många svenskar emigrerade till Nordamerika. Dessutom industrialiserades Sverige och många fick arbete inom industrin.

Enligt Korkiasaari (1989: 16-17) har några finländare dessutom av ekonomiska skäl varit tvungna att invandra till Sverige eftersom Finland har hamnat i krig, t.ex. under inbördeskriget 1918-1919 eller andra världskriget 1939-1945. Under andra världskriget

evakuerades ca 70 000 barn och tusentals av krigsinvalider från Finland till Sverige. Många av dem stannade kvar eller flyttade senare tillbaka till Sverige. (Korkiasaari 1989: 16-17, Häggström et al. 1990: 49, De Geer och Wande 1989: 101) Allardt (1996: 23) konstaterar att evakueringen var möjlig därför att Sverige var ett av de få länderna i Europa som inte var med i kriget eller blev ockuperade, och landets ekonomiska utveckling kunde fortsätta. Också Finland utvecklades ekonomiskt i slutet av 1930-talet, men den ekonomiska och samhällsliga utvecklingen stoppades av andra världskriget för en lång tid. Andra världskriget förorsakade stora utgifter för Finland, och staten försökte hjälpa situationen med att trycka nya sedlar, vilket i sin tur ledde bl.a. till inflation. Dessutom var en stor del av den manliga arbetskraften kallad till krigstjänst och manskapsförlusterna var stora: ca 90 000 stupade och 57 000 invalidiserade. (Allardt 1996: 23-24)

De första åren efter andra världskriget arbetade man i återbyggnaden av Finland, men år 1948 försvårades landets ekonomiska situation, eftersom exporten av såg- och träförädlingsprodukter minskade. Samtidigt hade Sverige full sysselsättning och även brist på arbetskraft. Sysselsättningssvårigheterna i Finland var en av de orsaker som fick många att flytta till Sverige. (Allardt 1996: 32) Laakkonen (1996: 109) tillägger att under 1940-talet fick finländarna oftast arbete inom industrin och därför flyttade de till industrialiserade områden. Svenska var arbetsplatsernas språk och där hade man inga tolk- eller språktjänster, vilket gjorde att många inflyttare hade svenska som förstaspråk eller åtminstone måttliga kunskaper i svenska. Enligt Allardt (1996: 32) var en annan orsak att flytta till Sverige brist på bostäder i Finland. Under krigsåren hade nya bostäder inte kunnat byggas och efter kriget koncentrerades bostadsproduktionen till landskommunerna. Denna bostadspolitik påverkade särskilt sådana som hade flyttat till städerna eller höll på att bilda familj. Allardt (1996: 31) påpekar dock att det inte var lätt att lämna Finland under 1940-talet och i början av 1950-talet, eftersom man behövde ha ett garanterat uppehälle för att få ett pass. Situationen förändrades år 1954, när en gemensam nordisk arbetsmarknad grundades och därmed slopades passtvånget mellan de nordiska länderna. När passfriheten infördes, betydde det samtidigt att det fanns svårigheter att dokumentera flyttningsrörelser mellan de nordiska länderna (Allardt 1996: 32, se också Korkiasaari 1989: 4).

Allardt (1996: 33) konstaterar vidare att under 1960-talet var utvecklingen mycket olik i Finland och i Sverige. Sveriges ekonomi växte kraftigt och landet hade full sysselsättning. Enligt Laakkonen (1996: 113) behövde landet arbetskraft också inom service- och offentliga sektorerna förutom industrin. Allardt (1996: 33-34) rapporterar att Finland också hade en snabb tillväxt under 1960-talet, men i slutet av decenniet var arbetslöshetsgraden trots detta hög. Finland genomgick en snabb strukturförändring under 1960- och 1970-talen då landet industrialiserades. Under dessa två decennier minskade jord- och skogsbrukets andel från 46 % till 12 %, och nya arbetsplatser kunde inte skapas i samma takt i nya områden som de försvann i jord- och skogsbruket (se också Laakkonen 1996: 107). Att få arbete blev således en viktig faktor för utvandringen till Sverige och 1969 och 1970 var åren för massutvandring från Finland till Sverige (Allardt 1996: 33). Laakkonen (1996: 113) sammanfattar att från 1961 till 1970 flyttade drygt 198 000 finländare till Sverige, och även antalet återinvandrare var hög, 66 500. Finlands industrialisering betydde också att stora mängder människor flyttade från landsbygder till städer, men som konstateras ovan kunde husbyggnaden inte fylla behovet av bostäder (Allardt 1996: 33-34 och Laakkonen 1996: 107). Efter stora utvandringar till Sverige under 1960- och 1970-talen började de finska beslutsfattarna oroa sig för de höga emigrationssiffrorna. Dittills hade man ansett att utvandringen till Sverige var ett bra sätt att förminska arbetslösheten i Finland, och att utvandrarerna snabbt skulle återkomma till Finland om situationen förändrades. (Laakkonen 1996: 113) Laakkonen (1996: 124-125) uppger också att i slutet av 1960-talet nådde Finland nästan full sysselsättning och många industriområden hade krav för mer arbetskraft. Detta ledde till att beslutsfattarna började främja återflyttningen.

Under första hälften av 1970-talet var återinvandringen från Sverige till Finland större än utflyttningen från Finland till Sverige, men i slutet av decenniet förändrade flyttrörelsens riktning igen, och finländare invandrade till Sverige i hög grad (Laakkonen 1996: 128). Laakkonen (1996: 134-136) tillägger att också under 1980-talet var migrationen kraftig mellan Finland och Sverige. Efterfrågan på arbetskraft var då stor speciellt inom hälsovård i båda länderna. Detta betydde att den finländska arbetskraften var efterfrågad. Laakkonen (1996: 134-137) konstaterar att migrationens karaktär förändrades under 1970- och 1980-talen. De som flyttade till Sverige var mer utbildade än tidigare, eftersom industrin inte längre var den största arbetsgivaren. Under

1990-talet hade Finland en hög arbetslöshetsgrad och också i Sverige var många utan arbete, vilket gjorde situationen ännu svårare för invandrare (Laakkonen 1996: 137).

2.4.2 Återinvandring

Hägström et al. (1990: 237-238) redogör för återinvandringens olika perspektiv. De anger att återinvandringen kan definieras t.ex. efter bortavarens längd eller efter ländernas geografiska avstånd, vilka också hänger ihop. Om man flyttar långt bort, kommer man troligen att stanna där länge än om man hade flyttat ett kortare avstånd. Såsom Hägström et al. (1990: 237) konstaterar ligger Finland och Sverige relativt nära varandra, inte bara geografiskt, men också ekonomiskt och kulturellt. Ett tredje sätt att diskutera återinvandring är att redogöra för orsaker till den. Cerase (1974, refererad i Hägström et al. 1990: 237-238) skiljer mellan fyra kategorier av återinvandring: *return of failure*, *return of conservation*, *return of innovation* och *return of retirement*. *Return of failure* betyder att man inte har lyckats anpassa sig i det nya landet, och man återvänder hem relativt snabbt efter att ha utflyttat. *Return of conservation* hänvisar till en situation där individen värderar hemlandet och dess anknytningar och låter sig inte påverkas av det nya hemlandet. I denna grupp har återinvandrarna varit borta fem till tio år. *Return of innovation* innebär att återinvandraren har sådana kunskaper som hon eller han kan ha nytta av i hemlandet. Vanligtvis har återinvandrarna i denna grupp varit borta 10 till 20 år. Den fjärde och sista gruppen, *return of retirement*, hänvisar till sådana individer som pensionerar och flyttar samtidigt tillbaka till hemlandet. Individerna i denna grupp har ofta varit borta mer än 20 år.

Hägström et al. (1990: 235) konstaterar att finländarna har redan länge utvandrat till Sverige och därför är återinvandringen också en naturlig del av Finlands historia. Reinans (1996: 64) sammanfattar i sin tur att från 1945 till 1990 emigrerade över 500 000 finländare från Finland till Sverige, och 275 000 invandrade i motsatt riktning. Som konstateras i avsnitt 2.4.1 var bristen på bostäder i Finland en av de viktigaste orsakerna för finländare att flytta till Sverige. Detta bostadsproblem fördröjde också återflyttning och myndigheterna startade därför speciella bostadsprojekt för återflyttare (Laakkonen 1996: 129). Det finns några undersökningar som försöker belysa återflyttarnas motiv till återinvandringen till Finland. Korkiasaaris studie (1986,

refererad i Reinans 1996: 82-83 och Korkiasaari 1989: 82) visade t.ex. att det var 17 % som rapporterade barnets skolgång som motiv till återinvandring. Dessutom svarade ungefär 20 % att de längtade hem och därför bestämde sig att återflytta till Finland. Enligt Häggström et al. (1990: 239) bestämmer möjligheten att få arbete i stort sätt immigrationens riktning och storlek mellan Finland och Sverige. De klargör att när en utflyttningsström sker, sker också en mindre motström, och bara vid få tidpunkter har Finland haft mera återinvandrare än utflyttare. Häggström et al. (1990: 241-242) konstaterar vidare att majoriteten av utflyttarna planerar att de inte ska stanna i Sverige länge, men många stannar längre än de har planerat. Dessutom finns det sådana som flyttar fram och tillbaka mellan Sverige och Finland. Enligt Häggströms studie flyttade 30 % av dem som hade återvänt till Finland efter vistelse i Sverige tillbaka till Sverige. (Häggström et al. 1990: 245) De flesta återinvandrare har bott ett till fem år i Sverige, och vissa har bildat familj och skaffat barn där. Efter det vill de att deras barn får gå i en finsk skola och det är en av de viktigaste orsakerna för återinvandringen till Finland. (Häggström et al. 1990: 247-248)

Laakkonen (1996: 130) påpekar att det fanns också sådana återinvandrare som inte var nöjda med förhållandena i Finland och flyttade tillbaka till Sverige. En av de orsakerna till missnöjet var det att många flyttade till en ny ort och inte till samma kommun som de hade lämnat. Under deras vistelse i Sverige hade Finland genomgått en strukturförändring och arbetskraft behövdes i industriområden, vilket betydde att många var tvungna att skaffa ett nytt socialt liv i den nya orten. Vissa kände i sin tur att deras levnadsstandard inte var så hög i Finland än i Sverige, och de ville inte därför stanna i det gamla hemlandet. Många längtade också efter sina vänner i Sverige. Enligt Laakkonen (1996: 130) försvagade den här fram- och tillbakaflyttningen lusten för återinvandringen bland de sverigefinländare som hade planerat det. Trots att det fanns utmaningar vid återinvandringen, fann de flesta dock sin plats i Finland.

2.4.3 Sverigefinländare, språk och identitet

Språk representerar kultur och fungerar som kommunikationsmedel och socialt kännetecken. Med hjälp av språket umgås människor med varandra utan att de särskilt lägger märke till det. När kommunikation inte lyckas eller någonting annat oväntat

händer, är språket ofta orsaken till detta. Dessutom kan språket vara en social eller en etnisk symbol, och man kan visa samhörighet med en grupp genom att använda samma språk som medlemmar i den. (Lainio 1996: 255) Enligt Lainio (1996: 256-257) är språket ett s.k. centralt kulturvärde för finnarna, vilket betyder att språket är en väsentlig del av finnarnas identitet. Dessutom anser Lainio (1996: 271) att finskans sociala värdering hänger ihop med social status av dess användare, som har varit lägre än svenskarnas status som majoritetsbefolkning i Sverige.

Det är självklart att när en individ flyttar till ett annat land, påverkar det hans eller hennes relationer till andra (Tarkiainen 1996: 143). Tarkiainen (1996: 143) anser att den största förändringen vid finländarnas invandring till Sverige är att finskan inte är det språk man skapar kontakter med. Om man inte kan svenska, har man stora svårigheter att komma in i det svenska samhället. Enligt Tarkiainen (1996: 145) ansåg också de finländare som hade bra svenskkunskaper att de hade kommunikationssvårigheter, och att de inte kunde uttrycka sig lika bra på svenska som på finska. Detta betydde att kommunikationen med svenskarna ofta var mer formell än med finländarna.

Under 1940- och 1950-talen fanns det ännu inte språk- eller tolktjänster eller samhällsorientering för finländarna eller andra utlänningar på arbetsplatserna. Instruktioner eller säkerhetsföreskrifter fanns inte på invandrarspråken, och den svenska arbetskraften fick inte tillräckligt mycket information om deras nya utländska arbetskamrater, vilket förorsakade kulturkrockar. På många arbetsplatser fanns det många finländare som också umgicks med varandra utanför arbetstiden och hade därför bara få kontakter till det svenska samhället. Dessutom arbetade majoriteten av finländarna inom industrin, vilket betydde skiftarbete, och därmed hade de också svårigheter att studera svenska. (Laakkonen 1996: 110)

Lainio (1996: 257-258) redogör för de tre perioder som finska språket har haft i Sverige. Den första perioden, som pågick fram till 1960-talet, innebar att attityderna till finska var negativa, och det ansågs att finländarna borde lära sig snabbt svenska. Lainio (1996: 293-294) tillägger att detta assimilationstryck ledde till att andragenerationens sverigefinländare snabbt bytte språk från finska till svenska. De flesta föräldrar hade inte tillräckligt mycket information om de olika språkvalens betydelse för barnens

språkliga utveckling, och de trodde på bl.a. skolexperter som framhävde att tvåspråkighet var skadlig. Många föräldrar trodde också att barnen skulle lära sig finska därför att föräldrar talade det. Men eftersom det fanns bara få jämnåriga finskspråkiga, kunde barnen inte använda finska tillräckligt mycket för att lära sig det ordentligt. Dessutom hade skolorna inte heller möjligheter eller kunskaper att genomföra undervisning på finska. Lundström (1996: 188) konstaterar att det talas mycket om belastningar och tryck som invandringsbarn möter när de växer upp. Det varnas att utan tillräckligt mycket stöd kan barnen bli s.k. halvspråkiga eller lida av identitetsproblem. Att bestämma hemspråket är enligt Lundström (1996: 189) ett stort beslut för invandrarföräldrarna, speciellt om det talas flera olika minoritetsspråk inom familjen. I sådana fall där antingen moder eller fader är svensk, dominerar svenska lätt.

Den andra perioden började i början av 1970-talet då Sveriges invandringsideologi förändrades. Individernas språkliga bakgrund togs i beaktande mer och trycket på språklig assimilation minskade. Under 1970-talet blev föräldrarna också medvetna om att barnen behöver lära sig sitt förstaspråk väl så att det kan fungera som bas för andraspråket. (Lainio 1996: 271, 293-294, se också Bijvoet 1998: 19) Under den tredje perioden, som inträdde från början av 1980-talet, etablerades finskspråkiga klasser, och meningen var att göra barnen i dessa klasser funktionellt tvåspråkiga. Barnen började anse att deras kunskaper i både svenska och finska är någonting naturligt, och de började också identifiera sig positivt med både svenskar och finnar. Under denna period ökade också uppskattningen av finska och man började använda det mera. (Lainio 1996: 271, 293-294) År 2009 infördes en ny språklag där finskan fick en status som ett av de officiella minoritetsspråken i Sverige, vilket betyder att alla finländare "får möjlighet att lära sig, utveckla och använda finska språket" (Språklag 2009).

Virta (1994a: 25) konstaterar att språket är en viktig del av individens identitet (se också avsnitt 2.3.3). Individer definierar sig själva med språket och språket påverkar också hur andra uppfattar någon. Lainio (1996: 265-266) anger i sin tur att individens språkliga identitet sätts på hårda prov efter immigrationen till Sverige. Under tiden har finländarna kritiserat utflyttarnas finska, eftersom de tycker att det inte är "rent" utan blandspråk. Svenskarna har inte heller uppskattat invandrarnas bristande svenskkunskaper. Dessa negativa attityder har enligt Lainio (1996: 265-266) påverkat

invandrarnas språkliga självuppfattning, och speciellt de första generationerna av sverigefinländarna hade svårigheter att identifiera sig med någon grupp. För de flesta andragenerationstalare var det naturligt att försöka få en svenskspråkig jaguppfattning. Detta val var dock inte helt frivilligt såsom Lainio (1996: 295-266) påpekar. Speciellt under 1960-talet hade finländare få möjligheter att få undervisning på eller om finska, och dessutom var assimilationen kraftigt. Tarkiainen (1996: 178) tillägger att de första finländska invandrarna inte ens funderade på identitetsfrågor speciellt mycket. De ansåg att deras vistelse i Sverige var tillfällig och ville därför inte tänka på saken för mycket. Såsom Lainio (1996: 266-267) konstaterar och såsom diskuteras ovan förändrades situationen i slutet av 1970-talet och attityderna mot finländare och finskan blev vänligare i Sverige. Detta betydde att de finländska invandrarna kunde börja bygga upp en positiv tvåspråkig självuppfattning.

Efter att flera generationer av finländare har immigrerat till Sverige och attityderna har förändrats, har finländare kunnat få fram en positiv identifikation med både ländernas invånare. Detta har lett till formning av en speciell tvåländsk, nämligen sverigefinsk, identitet, som dock inte formas till alla sverigefinländare (se Tuononen 2002: 34). Enligt Tuononen (2002: 34) hade unga i hennes studie inte en speciell sverigefinsk identitet, utan de rapporterade att de kände sig som halvt finländare och halvt svenskar eller helt svenskar. Studier (t.ex. Liebkind 1989) har visat att det finns en korrelation mellan identifikation och undervisningsspråk (refererad i Lainio 1996: 267).

Studierna visar att om finskan betonas, identifierar invandrarna sig lättare med finska och tvåspråkighet. Om svenska språket betonas, är identifikationen mer polariserad mellan finskhet och svenskhet. Häggström et al. (1990: 231-233) tillägger att man inte kanske ens förstår hur svårt det är att flytta till ett annat land och att anpassa sig till det nya samhället. Det är först när man är i ett annat land när man förstår sin etniska identitet. Eftersom Finland och Sverige är kulturellt och ekonomiskt relativt lika, är kulturchockar inte så stora när man flyttar mellan de här länderna. Häggström et al. (1990: 231-233) anger vidare att för invandraren behöver identiteten inte vara ”antingen eller” utan den kan vara ”både och”. Invandrarens yttre sida kan bli svensk genom att han eller hon byter medborgarskap. Men att byta medborgarskap behöver inte betyda att man samtidigt byter identitet.

2.5 Tidigare studier

Både tvåspråkighet och identitet är ämnen som har studerats mycket. Tvåspråkigheten har dock undersökts relativt mycket ur kompetens- och inlärningssynvinklar, men meningen i denna studie är inte att bedöma informanternas språkkunskaper utan studera deras egna tankar om tvåspråkighet. När det gäller identitet, har etnisk och nationell identitet betonats i många undersökningar i stället för språklig identitet, som har huvudvikten i denna studie.

Virta (1989, refererad i Virta 1994a: 36-37) studerade etnisk identitet hos återflyttade och andra finländska ungdomar. Syftet med denna studie var att jämföra etnisk identitet hos tre finländska grupper: elever som hade vuxit upp i Finland, elever som hade återinvandrat från Sverige till Finland och elever som bodde i Sverige. Dessutom var Virta (1989, refererad i Virta 1994a: 36-37) intresserad av gruppernas attityder till svenskar och andra nationaliteter. Materialet i denna studie bestod av 281 skoluppsatser över ämnet ”Hur det är att vara finländare”. Eleverna bads t.ex. att beskriva hurdan en typisk finländare är, när de själva känner sig stolta över att de är finländare och hur de trivs i Finland eller i Sverige. Informantgruppen bestod av 103 återinvandrare (årskurserna 4-9), 103 elever som hade vuxit upp i Finland (årskurserna 7-9) och 75 elever i Sverige. Som metod användes kvantitativ innehållsanalys. Resultaten visade att skillnaderna mellan grupperna var mest märkvärdiga på högstadiet (årskurserna 7-9). Enligt Virta (1989, refererad i Virta 1994a: 36-37) beror skillnaderna mellan återinvandrade hög- och mellanstadieelever på deras ålder och vistelsetid i Sverige. Högstadieeleverna var äldre när de återinvandrade till Finland, och de hade orienterat sig mot livet i Sverige mer än mellanstadieeleverna. De största skillnaderna mellan de elever som hade levt hela sitt liv i Finland och återinvandrade elever samt sverigefinska elever var i deras nationella identitet, dvs. i deras förhållande till Finland. Enligt resultaten hörde de sverigefinska informanternas finska identitet mer ihop med finska språket och finsk mentalitet och mindre med Finland som nation. Deras identitet verkade alltså vara en s.k. sverigefinsk identitet med språklig samhörighet till finska språket och nationell samhörighet till det svenska samhället.

Järvinen och Kontulainen (1998) studerade i sin tur andra generationens sverigefinnar i sin magisteravhandling. Deras syfte var att redogöra för identitet och tvåspråkighet hos andragenerationens sverigefinnar samt deras anpassning till Sverige. Materialet bestod av intervjuer och enkätsvar av 25 informanter i Göteborg. Undersökningen innebär alltså både kvalitativa och kvantitativa drag. Resultaten visade att alla kände sig tvåspråkiga och många hade lyckats nå en tvåspråkig språklig identitet. Informanterna balanserade mellan den svenska och den finska identiteten, och situationen påverkade vilken som betonades mest. Men i undersökningen fanns också sådana som helt saknade nationell och etnisk identitet. Dessa individer kände sig hemma ingenstans. Dessutom fanns det några informanter som hade en stark svensk känsla i sin identitet.

3 MATERIAL OCH METOD

I detta kapitel redogör jag för metod och material som jag har använt i denna undersökning. I avsnitt 3.1 ges en kort beskrivning av kvalitativ undersökning och innehållsanalys. Därefter diskuterar jag materialet och insamlingsförfarandet i avsnitt 3.2. Dessutom beskriver jag intervju som datainsamlingsmetod och förklarar kort hurdan analysmetod jag har använt. Till sist presenteras informanterna.

3.1 Kvalitativ undersökning och innehållsanalys

Eftersom meningen i denna studie inte är att studera informanternas språkförmåga utan deras egna erfarenheter och åsikter om tvåspråkighet och språklig identitet, anser jag att en kvalitativ analysmetod passar bäst. Därför kan också urvalet vara ganska litet, eftersom syftet inte är att göra några generaliseringar. Såsom Dörnyei (2007: 38) konstaterar knyts kvalitativ undersökning ofta till informanternas åsikter, erfarenheter och känslor, dvs. kvalitativa studier betonar informanternas synpunkt på det ämne som studeras. Dörnyei (2007: 38) anger vidare att kvalitativ undersöknings natur är sådan att den tolkar fenomen, vilket betyder att resultaten i kvalitativa studier är forskarnas subjektiva tolkningar av data. Detta betyder i sin tur att samma data kan leda till olika resultat beroende på vem som gör tolkningen.

Enligt Tuomi och Sarajärvi (2009: 91) är *innehållsanalys* en av de vanligaste analysmetoder som kan användas i kvalitativa studier. Förutom att vara en enskild metod, kan innehållsanalys ses som en något friare analytisk ram för analysering av data (Tuomi och Sarajärvi 2009: 91). Tuomi och Sarajärvi (2009: 104, 106) klargör vidare att med innehållsanalys menas en sådan typ av analys där man strävar efter att beskriva data med ord. Dörnyei (2007: 245) poängterar i sin tur att eftersom materialen i kvalitativa undersökningar oftast är i textform, betyder det att man inte kan välja kategorier för analysen på förhand, utan kategoriseringen måste baseras på data. I denna studie har jag använt innehållsanalys som en friare ram för analysen, dvs. de ”kategorier” som presenteras i teoridelen när förstaspråk, tvåspråkighet och språklig

identitet diskuteras har använts i analysen. Dessa kategorier är för det mesta bara olika definitioner eller dimensioner av begreppen.

3.2 Material och datainsamling

Materialet i denna studie består av sju intervjuer som genomfördes i januari-mars 2013. Personer som intervjuades är tvåspråkiga finländska medborgare som har bott både i Sverige och i Finland. Alla informanter kallas för återinvandrare även om en av dem är född i Sverige, dvs. informanterna har inte behövt först utflytta från Finland för att vara återinvandrare. När jag började leta efter lämpliga informanter, var den viktigaste faktorn att de måste kunna använda både finska och svenska och ha bott i Sverige och i Finland. Eftersom det inte var lätt att hitta informanter, bestämde jag mig för att individen måste ha bott minst fem år i Sverige för att räknas som sverigefinländare.

När jag började söka upp informanter, tog jag först kontakt med en förening för återinvandrare som heter *Suomen Paluumuuttajat* (Finlands återvandrare), och genom föreningen fick jag tre personer som ställde upp för intervjun. Dessutom hade en av dem en vän som är en återinvandrare och hon lovade också delta i min undersökning. Jag kontaktade också *Pohjola-Norden* och *Keski-Suomen sotalapset* och fick två informanter med hjälp av dem. Även om studien är kvalitativ, ansåg jag att sex informanter kanske inte räcker och ville hitta en eller två till. Därför frågade jag ännu mina lärare på universitetet om de visste någon som skulle passa, och på det sättet fick jag min sjunde informant. Jag tog kontakt med informanterna genom e-post för att avtala intervjutiden och för att berätta litet mer om undersökningen.

Tuomi och Sarajärvi (2009: 73) anger att det viktigaste är att få så mycket information som möjligt när man genomför intervjuer. Enligt dem lönar det sig att ge intervjufrågorna på förhand till informanterna och därför skickade jag mina frågor till informanterna i förväg. Jag formulerade frågorna på basis av mina forskningsfrågor och teori som jag har använt. Sex av de sju intervjuerna gjorde jag per telefon. Det var inte möjligt att personligen träffa alla, eftersom informanterna bodde i olika delar av Finland. En av de informanterna träffade jag personligen. Intervjuernas längd varierade från en

halv timme till drygt en timme: Vissa pratade mycket på eget initiativ och gav många exempel, medan andra svarade bara kort på frågorna. Alla intervjuerna spelades också in och första steget i analysen var att transkribera dem. Jag valde att transkribera allt även om intervjuerna baserade sig på ett frågeformulär som jag hade förberett i förväg. Trots formuläret uppmuntrades informanterna svara ganska fritt samt ge egna exempel, och därför var det viktigt att transkribera allt, eftersom det är omöjligt att veta vad som är viktigt när man gör transkribering före analys. Men transkriptionen är ganska grov. Jag markerade inga pauser eller stamningar eftersom innehållet står i centrum. Intervjuerna genomfördes på finska och alla citat i resultatdelen har jag själv översatt till svenska. Nedan diskuterar jag intervju som datainsamlingsmetod i mer detalj. Därefter finns en kort beskrivning av alla informanter. Jag har valt att kalla informanter A, B, C, D, E, F och G för att behålla deras anonymitet. Jag har också förändrat andra möjliga namn som kommer upp i citaten.

3.2.1 Intervju som datainsamlingsmetod

Enligt Dörnyei (2007: 143-144) är intervju ett naturligt sätt att samla in data. Dörnyei (2007: 143-144) tillägger att intervjuer kan användas i många olika situationer och för att samla in data av många olika ämnen. Dufva (2011: 131-132) uppger i sin tur att forskare använder intervju när de vill ha information om någon företeelse, men också då när de vill framhäva informanternas egna åsikter och uppfattningar. Dufva (2011: 134) konstaterar vidare att informanternas "egen röst" betonas i intervjuer, vilket betyder att studie vars material har samlats in med hjälp av intervjuer koncentrerar sig på informanternas subjektiva upplevelser. Detta betyder att intervju är en bra metod när man gör kvalitativ undersökning och strävar därför inte efter att generalisera fenomenet. Eftersom min studie fokuserar sig just på informanternas egna tankar och erfarenheter och inte t.ex. på deras språkbehärskning, anser jag att intervju var den bästa metoden att samla in materialet.

Intervju har många fördelar. Enligt Tuomi och Sarajärvi (2009: 73-74) är flexibilitet en av dem. Intervjuaren kan upprepa eller förklara frågan och diskutera med informanten om någonting är t.ex. oklart. Såsom Tuomi och Sarajärvi (2009: 73-74) konstaterar saknas den möjligheten i enkäter. Intervju är flexibel också därför att intervjuaren kan

ställa sina frågor i vilken ordning som helst (Tuomi och Sarajärvi 2009: 73-74). Intervju har dock också nackdelar. Enligt Dörnyei (2007: 143-144) kan den som intervjuas ibland ge socialt önskvärda svar (se också Hirsjärvi 2009: 206). Dessutom anser Dörnyei (2007: 143-144) att det ofta kan vara svårt att få tillräckligt mycket data om de som intervjuas är blyga eller av någon annan orsak inte kan ge tillräckligt mycket information.

Som konstateras ovan kan man samla in data med intervju om många olika ämnen. Därför finns det ett stort urval av intervjutyper. Dörnyei (2007: 135) anger att i en strukturerad intervju har intervjuaren ett frågeformulär som hon eller han har förberett på förhand. Meningen med frågeformuläret är att hjälpa intervjuaren att få svar på samma frågor från alla som intervjuas. Om intervjun är strukturerad, är det lätt för intervjuaren att koncentrera sig på just det ämne som hon eller han studerar. I strukturerade intervjuer får forskaren också svar som hon eller han sedan kan jämföra med varandra, eftersom innehållet i varje intervju är likadant. (Dörnyei 2007: 135) I denna studie har jag valt att använda en s.k. halvstrukturerad intervju. Dörnyei (2007: 136) klargör att i denna typ av intervju har intervjuaren förberett frågorna på förhand på formuläret, men frågorna har inga färdiga svars kategorier, och den som intervjuas är uppmuntrad att berätta sina egna erfarenheter. Dörnyei (2007: 136) tillägger att intervjuaren vanligtvis har samma frågor för alla informanter, men hon eller han kan omformulera frågorna eller deras ordning. Jag hade samma frågeformulär i alla intervjuer, eftersom jag ville vara säker på att jag får sådan information som är jämförbar. Men eftersom alla informanter hade sina egna historier och erfarenheter, var alla frågor kanske inte relevanta för alla, och det var nödvändigt att på något vis omformulera dem under intervjuens gång. Jag testade inte frågorna i förväg genom att göra provintervjuer även om det skulle ha varit bra. Nu märkte jag först i själva intervjuerna att några frågor inte fungerade så bra. Frågeformuläret som jag använde i intervjuerna finns i bilagan.

3.2.2 Informanterna

Informant A bor i Vanda. Hon är född 1971 och familjens hemspråk var finska. Informant A flyttade till Sverige när hon var bara två månader gammal och bodde där

tills hon var tio år. Efter det sommarjobbade hon i Sverige varje sommar från 13-årig till 19-årig och bodde där också efter det. När hon mötte sin blivande man, bestämde hon sig att flytta tillbaka till Finland. Sammantaget har informant A bott i Sverige över tio år.

Informant B är född 1947 och han kommer från Suolahti. Familjen talade svenska hemma. Informanten flyttade till Sverige efter att ha gjort lumpen. Han fick arbete och stannade kvar i 11 år.

Informant C är född 1939 och nuförtiden bor han i Jyväskylä. Familjens hemspråk var finska. För första gången flyttades informant C till Sverige som krigsbarn när han var fyra och ett halvt år, och då stannade han där ca fem år. Därefter var han i Finland en kort tid och flyttades tillbaka till Sverige för tre år. Efter det kom han igen till Finland och åkte till Sverige sedan som 16-åring för att jobba i två år. Efter att ha gjort lumpen i Finland flyttade han igen till Sverige och arbetade där i sju år innan han återinvandrade till Finland. Sammantaget har informant C bott i Sverige ca 17 år.

Informant D är född 1970 och hon kommer från Jyväskylä. Hon talade finska hemma med familjen. Informant D var också bara två månader gammal när hennes familj bestämde sig för att flytta till Sverige. Familjen stannade där i 12 år, åkte till Finland för en kort tid och sedan var de igen i Sverige för ett år. Efter det flyttade familjen tillbaka till Finland. Sammantaget har informant D bott i Sverige ca 13 år.

Informant E bor i Tusby. Hon är född 1971 och familjens hemspråk var finska. Informant E bodde de första 13 åren av sitt liv i Sverige innan hennes familj bestämde sig för att återinvandra till Finland.

Informant F kommer från Helsingfors. Hon är född 1954 och talade finska med familjen. Denna informant arbetade först under sommar- och jullov i Sverige. Efter att ha mött sin man flyttade hon dit och stannade kvar i 25 år innan hon återinvandrade till Finland.

Informant G är född 1947 och han bor i Turengi. Familjens hemspråk var finska. Informanten åkte till Sverige som 16-åring och bodde där i 22 år innan han flyttade tillbaka till Finland.

4 ANALYS

I detta kapitel kommer jag att analysera och diskutera undersökningsmaterialet. I avsnitt 4.1 presenterar jag informanternas tankar om förstaspråk och jämför dem med några av de förstaspråksdefinitioner som introducerades i kapitel 2. Därefter görs en likadan jämförelse med tvåspråkighetsdefinitionerna och dessutom redogör jag för informanternas sätt att bli tvåspråkiga. I avsnitt 4.3 klargör jag informanternas språkliga identitet och de faktorer som påverkar den. Jag har velat ha ganska många direkta citat i analysen, eftersom jag anser att det är det tydligaste sättet att klargöra hurdana åsikter informanterna hade.

4.1 Förstaspråk

Informanterna verkar ha ganska många definitioner av förstaspråk, vilket också är fallet i forskningslitteraturen. Informant A anser att individens förstaspråk är det språk som hon eller han kan bäst och har lärt sig hemma. Denna definition är likadan som Baetens Beardsmores (1986: 35) och Romaines (1995: 22) (se avsnitt 2.1). Om informant A:s definition jämförs med Skutnabb-Kangas (1981: 22-24) kriterier, kan man se att informant A har en blandning av kompetenskriteriet och ursprungskriteriet. En av de förstaspråksdefinitioner som presenterades i teoridelen var av Rabel-Heymann (1978: 222, refererad i Skutnabb-Kangas 1981: 21). Denna definition framhäver språkanvändning och enligt Rabel-Heymann (1978, refererad i Skutnabb-Kangas 1981: 21) är förstaspråket det språk man tänker på, drömmer på eller räknar på. När jag frågade informant A om hennes språkanvändning, kom det fram att hon använder både svenska och finska i några fall:

(1) Millä kielellä ajattelet?

Suomeks, mutta sitten kyllä mä niinku aika paljon. (...) Et että, mitenköhän mä sen sanoisin... Mulla on sillai, että mä vaihdan välillä niinku kieltä päässä.

(1) På vilket språk tänker du?

På finska, men ganska mycket också. (...) Hur skulle jag nu säga... Jag växlar liksom mellan språk i huvudet.

Dessutom rapporterar informant A att hon räknar på finska och att finska oftast är hennes känslospråk. Men jag var också intresserad av vilket språk hon skriver på när hon skriver bara för sig själv. Informanten klargjorde att hon skriver ganska mycket på svenska, t.ex. i sin kalender (se citat 2 nedan). Hon konstaterar ändå att finska är hennes förstaspråk.

(2) Koska mä joskus katon tota mun kalenteria (...) ja sinne mä kirjotan aika paljon niinku ruotsiks. Se ei oo niinku mikään salakieli eikä semmonen, ku senhän kaikki ymmärtää tasan tarkkaan varmaan mitä siellä lukee.

(2) Ibland tar jag en titt på min kalender (...) och dit skriver jag ganska mycket på svenska. Det är inte liksom något chifferspråk eller sådant, eftersom alla förstår ju säkert vad det står där.

Dessutom frågade jag informanterna om de anser att en individ kan ha två förstaspråk eller om det är möjligt att förstaspråket förändras under livet. Jag var intresserad av deras åsikter om dessa frågor, eftersom de har bott i två länder och därför kanske har funderat på det. Informant A konstaterar att det kan vara möjligt att ha två förstaspråk. Hon använder sina släktingar som exempel:

(3) (...) Ne jotka on kasvanu, syntyny vaikka Ruotsissa, niinku mun serkut esimerkiks, ni ne osaa niinku tosi hyvin suomea ja tosi hyvin ruotsia. Ja ne pystyy niinku vaihtaan ihan tosta vaan ja ne tuntee olevansa niinku sekä ruotsalaisia että suomalaisia.

(3) (...) De som är födda i Sverige och har vuxit upp där, t.ex. mina kusiner, de kan finska jättebra och svenska jättebra. Och de kan liksom växla mellan språk utan problem och känner att de är både svenskar och finländare.

I ovanstående fall har informant A två likvärdiga definitioner av förstaspråk. Enligt henne måste individen kunna två språk lika flytande för att de båda kan vara hans eller hennes förstaspråk. Här kan man också tillämpa Förenta Nationernas definition

(refererad i Romaine 1995: 19), eftersom informanten tar upp omgivningens betydelse, och framhäver att de som har vuxit upp i Sverige kan svenska "jättebra". Dessutom berättar denna informant att hennes kusiner *känner sig* både som svenskar och finländare. Detta kan jämföras med attitydkriteriet av Skutnabb-Kangas (1981: 23-24, se också avsnitt 2.1), även om informanten betonar mer etnisk identitet än språklig identitet i sitt svar. Däremot är informant A inte säker på om förstaspråket kan förändras hos en individ under livet. Hon anser att individens förstaspråk alltid är ett och samma språk. Enligt henne kan man dock ha andra språk i sin repertoar som man behärskar flytande, men de kan inte ha samma roll som förstaspråket.

Informant B har däremot starka åsikter om förstaspråk, dess roll och definitioner. Han är också den enda som har svenska som förstaspråk. Denna informant anger att förstaspråk är det språk man lär sig först, vilket har samma tanke som ursprungskriteriet av Skutnabb-Kangas (1981: 22-24). Han tillägger att när någon frågar en individ om hans eller hennes förstaspråk, behöver han eller hon inte tänka på svaret utan det kommer omedvetet, m.a.o. borde individen inte ha svårigheter att konstatera vilket som är hans eller hennes förstaspråk. Informant B konstaterar vidare att man inte kan ha två förstaspråk samtidigt. Detta är intressant, eftersom informanten ändå definierar begreppet enligt Skutnabb-Kangas (1981: 22-24) ursprungskriterium. Om man granskar detta kriterium, borde det enligt Skutnabb-Kangas (1981: 27) vara möjligt att ha två förstaspråk. Informant B anser ändå att förstaspråket kan förändras hos en individ under livet. När jag frågade denna informant om hans språkanvändning, rapporterade han att han tänker på tre språk: finska, svenska och engelska, räknar på svenska och skriver på svenska när han skriver bara för sig själv. Också känslspråket är svenska hos denna informant. Informant B anser att hans förstaspråk är svenska och dessa svar på språkanvändningen stödjer detta om de jämförs med Rabel-Heymanns (1978: 222, se Skutnabb-Kangas 1981: 21) definition av förstaspråk.

Informant C anser att individens förstaspråk kommer på något vis från hans eller hennes föräldrar, dvs. vilket språk de använder. När jag frågade honom om hans eget förstaspråk, svarade han:

(4) No se on suomi, koska mä oon Suomes syntyny ja se on vanhemmilla äidinkieli.

(4) Det är finska eftersom jag är född i Finland och det är min mamma och pappas förstaspråk.

Det kan tänkas att denna informants förstaspråksdefinition är jämförbar t.ex. med Skutnabb-Kangas (1981: 22-24) ursprungskriterium, även om informanten inte entydigt konstaterar att förstaspråk är det språk man lär sig först. När det gäller språkanvändning, anser informant C att det beror ganska mycket på vad han gör och var han är. Han klargör att han tänker på svenska om han läser en svenskspråkig bok eller tidning. Men när han läser på finska, tänker han på det språket. Hos denna informant är också räkning en funktion vars språk beror på omgivningen, här i Finland räknar han på finska. Känslspråket är däremot svenska i några fall:

(5) Millä kielellä tunnet? Sanoitkin, että sä kiroat joskus ruotsiks?

Joo, se tulee spontaanisti, ni se on kyllä aina ruotsiks.

(5) Vilket språk är ditt känslspråk? Du sade tidigare att du ibland svär på svenska?

Ja, det är spontant och därför alltid på svenska.

Informanten anger att hans förstaspråk är finska, men han ger sedan några exempel där han använder svenska över finska (se citat 5 ovan). Om man tänker på Rabel-Heymanns (1978: 222, refererad i Skutnabb-Kangas 1981: 21) definition av förstaspråk där det står att individen ännu fortsätter att tänka och räkna på sitt förstaspråk, även om han eller hon lär sig andra språk, stämmer den inte med informant C:s erfarenheter. Enligt min uppfattning kan denna informant svenska så bra att han är tvåspråkig, åtminstone i några funktioner. En annan sak som kan påverka hans åsikt och erfarenheter är att han har lärt sig både finska och svenska flera gånger rätt från början (se avsnitt 4.2 för detaljer). Detta kan vara en förklaring till varför svenska har en stor roll i hans liv, speciellt som känslspråk. Känslspråket är oftast det språk som man inte kan kontrollera så mycket, därför att känslor oftast uttrycks spontant. Vidare uppger informant C att förstaspråket kan förändras under livet. Jag anser att eftersom han själv har sådana erfarenheter att han har glömt bort sitt förstaspråk (finska), måste det påverka hans åsikter på något vis. Följaktligen är han inte säker på om individen kan ha två förstaspråk, utan han kommenterar att han alltid har trott att ”man måste välja sig bara ett språk som sitt förstaspråk”. Detta exempel framhäver att han tänker på

myndighetskontakter och att t.ex. i Finland måste man officiellt välja ett förstaspråk (se avsnitt 2.1).

Informant D har en nästan likadan definition av förstaspråk som informant C. Informant D konstaterar nämligen att förstaspråk är det språk som man talar hemma. Såsom med informant C kan man också här tillämpa Skutnabb-Kangas (1981: 22-24) ursprungskriterium. Också Förenta Nationernas definition (se Romaine 1995: 19) är delvis tillämpbar, eftersom man växer upp med det språk man talar hemma med andra. Förutom definitionerna har informanterna D och C likheter i språkanvändning. Också informant D rapporterar att hon tänker på finska men om hon är i Sverige litet längre, börjar hon tänka på svenska där. Hon tillägger att samma fenomen gäller räkning och känslospråk. Om hon är i Sverige, är språket svenska, medan i Finland är det finska. Informant D anser vidare att man kan ha två förstaspråk samtidigt och att förstaspråket kan förändras under livet. Detta kan bero delvis på att hon har levande exempel på båda fall i sitt eget liv. En annan förklaring kan vara det att för henne är förstaspråk någonting som man lär sig hemma, m.a.o. om individen har t.ex. en svenskspråkig pappa och en finskspråkig mamma, kan hon eller han bli tvåspråkig om föräldrarna talar sitt eget språk till henne eller honom. Det är intressant att när informant D ger ett exempel på förändring av förstaspråk, tar hon upp kompetens, som inte var med i hennes förstaspråksdefinition.

(6) Esimerkiksi mun vanhimman veljen tytär on syntynyt Ruotsissa. (---) Koska jos aatellaan, että kun Emiliakin on niin kauan ollu Ruotsissa, niin kyllä mun mielestä hän puhuu ja puhuukin paremmin nykyään ruotsia. Eli se [äidinkieli] on muuttunu niinku ruotsin kieleks.

(6) Till exempel dotter till min äldsta broder är född i Sverige. (---) Om man tänker på att Emilia har varit så länge i Sverige, så tycker jag att hon talar, och det är väl så att hon talar, svenska mycket bättre nuförtiden. Så att det [förstaspråk] har förändrats till svenska.

Informant E har likadana åsikter om förstaspråk som informanterna ovan. Hon konstaterar att finska alltid har varit hennes förstaspråk eftersom familjen har talat det hemma. Och det är det första språk som hon har lärt sig. Informant E:s definition är

således jämförbar med både Skutnabb-Kangas (1981: 22-24) ursprungskriterium och Förenta Nationernas definition (se Romaine 1995: 19). När jag frågade henne om hon anser att individen kan ha två förstaspråk samtidigt, uppgav hon att det kanske kan vara möjligt i princip. Men hon ville samtidigt poängtera att bara finska har alltid varit hennes förstaspråk. Och det kom också upp i hennes svar på språkanvändning: Hon tänker på, räknar på och skriver på finska och hennes känslospråk är finska. Dessutom är informant E den enda som anser att förstaspråket aldrig kan förändras, vilket kanske beror på att enligt henne är förstaspråket *det första* språk individen lär sig.

Informant F definierar förstaspråk på något olikt sätt än de andra. Enligt henne är förstaspråk det språk som individen använder när hon eller han är vuxen. Hon funderade vidare på frågan och tillade att individen dock kan använda två språk och behärska det ena bättre än det andra, och ändå kan man säga att denna individ har två språk i sin repertoar. Till sist preciserade hon att förstaspråk är det språk som individen behärskar bäst (jfr t.ex. med Baetens Beardsmore 1986: 35, Romaine 1995: 22 och Skutnabb-Kangas 1981: 34). Dessutom anser informant F att individen kan ha två förstaspråk. När jag frågade informant F om hennes eget förstaspråk, svarade hon att det är finska, eftersom det talades hemma, i Finland. I hennes eget fall tar hon alltså upp samma kriterium som informanterna ovan, dvs. förstaspråk är det språk man lär sig hemma.

Informant F rapporterar att hon tänker och räknar på finska. När hon skriver, kan det hända på många olika språk och språket kan även förändras under skrivandet. Enligt henne händer samma fenomen i hennes tal: Hon börjar tala på något språk och byter sedan till ett annat språk i en talakt, och lägger inte alls ens märke till det. Hon uppger vidare att hennes känslospråk också kan variera mellan finska och svenska: Även om hon håller på att tala finska, kan hon plötsligt byta till svenska, t.ex. om hon blir arg. Hon tar upp känslospråk också när vi diskuterar om hon anser att förstaspråket kan förändras hos individen. Denna informant anger att förändringen är möjlig, men bara innan individen är ca 10-11 år gammal. Hon tillägger att några människor är "språkgenier" och de kan tillägna sig språk också senare i livet. Hon anger också att tills individen är 17-18, verkar känslor mycket på språkinlärning och -användning.

Den sjunde informanten, informant G, har en sorts blandning av de förstaspråksdefinitioner som presenterades i teoridelen:

(7) On luonnollista, että syntymästä ja sen jälkeen opittu kieli mikä on vahvempi ja mitä enemmän käyttää, niin mielestäni se määräytyy sen perusteella.

(7) Det är naturligt att det är det språk man får när man är född och när man växer upp. Och vad man använder mest, det är det.

I denna definition blandas ursprung, kompetens samt funktion (se t.ex. Skutnabb-Kangas 1981: 22-24). Å ena sidan är det ganska naturligt att dessa tre kriterier förekommer tillsammans, eftersom det kan tänkas att det språk individen lär sig först är också det som hon eller han därför behärskar bäst och använder mest (om omgivningen tillåter det). Enligt ursprungskriteriet av Skutnabb-Kangas (1981: 22-24) kan man ha två förstaspråk om man har vuxit upp med två språk i barndomen. Även om informant G tillämpar Skutnabb-Kangas (1981: 22-24) kriterium i sin förstaspråksdefinition, anser han ändå att individen kan ha bara ett förstaspråk. Informanten hade också andra kriterier i sin definition som kanske påverkar hans åsikt om detta. Informant G anser vidare att förstaspråket kan förändras om man t.ex. börjar använda något annat språk hela tiden, och själva förstaspråket används inte längre och därför också glöms bort. Informant G uppger att hans eget förstaspråk är finska, eftersom det är det första språk han har lärt sig och det språk som han har använt mest. Detta får stöd av Rabel-Heymanns (1978: 222, refererad i Skutnabb-Kangas 1981: 21) kriterier, eftersom informant G rapporterar att han tänker, räknar och skriver på finska och att hans känslspråk också är finska.

Som diskuterats ovan har informanterna både olika och lika definitioner av och åsikter om förstaspråk, som jag har sammanfattat i tabell 2 nedan. Antalet kriterier är högre än antalet informanter eftersom några använde flera än ett kriterium i sin definition. I tabellen finns bara de kriterier som informanterna använde när de definierade förstaspråk i en allmän nivå (fråga 9). Som tabell 2 visar var ursprungskriteriet det mest använda kriteriet när man tillämpar Skutnabb-Kangas (1981) kategorier. Detta beror troligen på att de flesta informanter använder ursprungskriteriet också när de definierar sitt eget förstaspråk, dvs. den allmänna definitionen baserade sig på deras liv. Jag

funderar om ursprungskriteriet är så populärt också därför att förstaspråk heter *äidinkieli* (modersmål) på finska. Det finska ordet framhäver enligt min uppfattning hemmets roll i förstaspråkets inläring. Majoriteten av informanterna ansåg också att förstaspråket kan förändras under livet.

Tabell 2. Informanternas definitioner av förstaspråk.

Kriterium	Antal informanter
Ursprung	6
Kompetens	3
Funktion	1
Attityd	

Jag vill också betona att även om jag jämförde informanternas svar med några forskares definitioner, är meningen inte att försöka visa att informanterna på något vis hade felaktiga eller inkonsekventa definitioner jämfört med forskarna. Meningen är bara att försöka visa att det inte finns enighet om förstaspråksdefinitionen, utan alla har sina egna åsikter om den, fast det förstås också finns likheter. Dessutom kommer alla mina informanter från olika bakgrund: De har haft olika hemspråk, skolspråk och vistelsetid i Sverige. Alla dessa är faktorer som påverkar deras erfarenheter, men tyvärr har jag inte möjlighet att diskutera dem alla i detalj här.

4.2 Tvåspråkighet

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för informanternas åsikter om och definitioner av tvåspråkighet på samma sätt som ovan när det gällde förstaspråk. Dessutom kommer jag att presentera och diskutera informanternas sätt att bli tvåspråkig. Där tillämpar jag Skutnabb-Kangas (1981: 78) kategorisering av elittvåspråkiga, barn från språkliga majoriteter, barn från tvåspråkiga familjer och barn från språkliga minoriteter (se avsnitt 2.2.2). Jag vill också påpeka att denna kategorisering är avsedd för barns språkinläring, men jag anser att den ändå kan tillämpas här även om några av informanterna var tonåringar eller äldre när de flyttade till Sverige och lärde sig svenska.

Informant A har en ganska bred definition av tvåspråkighet (se citat 8 nedan). Hennes definition har likadana drag som Lüdis (2002, refererad i Håkansson 2003: 19) definition, eftersom de båda framhäver språkbehärskning i vardagliga situationer. Dessutom kan informant A:s tvåspråkighetsdefinition jämföras med Skutnabb-Kangas (1981: 94) funktionskriterium. Denna informant lyfter fram också Skutnabb-Kangas (1981: 94) attitydkriterium genom att konstatera att individen omedvetet vet om han eller hon är tvåspråkig:

(8) (...) Se et sä pystyt kommunikoimaan ja ajattelemaan niillä kielillä, että jotka niinku tuntuu sulle omilta. Se tulee niinku itestään.

(8) (...) Att du kan kommunicera och tänka på de där språken. Det känns liksom att de är dina språk. Det kommer automatiskt.

Informant A har lärt sig svenska mestadels med hjälp av informella metoder och situationer, dvs. hon har haft möjlighet att tillägna sig svenska språket med omgivningens hjälp:

(9) (...) Kyllä mä muistan, että kyllä mä oon niinku perinteisesti ihan hiekkalaatikollaki. (...) Lapsethan leikkii keskenään ja oppii tosta vaan. (---) Mä aina sit kysyin mun vanhemmilta tai sitten sen vaan oppi siellä pihalla. Ja sit mulla oli kaikkia kerhoharrastuksia. Ja sit ympärillä niinku vanhemmatki puhu ja vanhempien kaverit. (...) Mut sen vaan niinku oppi. Ei sitä ees ajatellu, se vaan oli niin luonnollista.

(9) (...) Ja, jag kommer nog ihåg att jag har lärt mig liksom traditionellt vid sandlådan. (...) Barn leker ju med varandra och lär sig utan problem. (---) Jag frågade bara alltid mina föräldrar eller lärde jag mig där ute på gården. Och sen hade jag många hobbyer. Och föräldrar och deras vänner talade det. (...) Jag bara liksom lärde mig det. Jag tänkte inte ens på saken, det var så naturligt.

Man måste dock komma ihåg att informant A var väldigt ung när hon flyttade till Sverige och då är det också ofta lättare att tillägna sig ett språk än när man är äldre. När informant A:s åsikter jämförs med Skutnabb-Kangas (1981: 78) kategorier, tycks hon tillhöra två av de fyra kategorier. För det första anser jag att denna informant hör dels

till *elittvåspråkiga*. Det fanns inget krav på informanten att lära sig svenska, åtminstone i början, eftersom hennes föräldrar kunde ta hand om alla officiella ärenden som krävde svenska. Dessutom var hennes skolspråk finska. Även om elittvåspråkiga inte behöver lära sig det nya språket, är det förstås nyttigt om de ändå gör det, eftersom vardagliga ärenden är lättare att ta hand om. Informant A rapporterar vidare att hon har bara positiva minnen från sin tid i Sverige, och att hon inte mötte ovänlighet där trots att hon inte kunde svenska flytande i början. Informanten har alltså haft möjlighet att lära sig och träna svenska i lugn och ro. För det andra tillhör informant A *barn från språkliga minoriteter*, eftersom familjen talade finska hemma och de var finländare. Enligt Skutnabb-Kangas (1981: 82) har föräldrarna till barn från språkliga minoriteter ofta krav på barnets tvåspråkighet. Denna informant rapporterar att hennes föräldrar betonade att de måste kunna både finska och svenska.

Informant B definierar i sin tur tvåspråkighet med hjälp av funktion. Han konstaterar att för att vara tvåspråkig, måste individen klara sig på två språk i olika funktioner: tala, förstå, läsa och delta i samhällelig diskussion. Han tillägger att det inte räcker om individen bara kan ett par ord eller några fraser på två språk, utan hon eller han måste kunna läsa tidningar, titta på TV-program och följa vad som pågår i samhället. Såsom diskuteras i avsnitt 2.2.1 finns det ingen enighet bland forskarna om hur bra en individ måste kunna använda två språk för att vara tvåspråkig. I sin definition vill informant B klart utesluta sådana personer som kan bara litet det ena språket.

Informant B:s förstaspråk är svenska och han har haft en litet mer formell inlärningsmetod för sitt andraspråk än informant A. Informant B konstaterar att han har talat bara svenska med familj och vänner och att hans skolspråk också var svenska. Finska lärde han sig i skolan, fr.o.m. fjärde klassen. Han tillägger ändå att all språkinläring inte har varit formell. När han var ung, bodde han i en stad som ligger på gränsen där finska och svenska möts och blandas, och därför umgicks han ganska mycket med finskspråkiga. Han uppger att han gjorde lumpen i Kajana, som inte är det vanligaste stället för svenskspråkiga värnpliktiga, och där lärde han sig ganska mycket finska. Dessutom anger han att hans finskspråkiga fru har lärt honom mycket, och att han lärde sig finska också när han bodde i Sverige. Informant B arbetade där på en bilfabrik där hälften av hans medarbetare var finskspråkiga. På samma sätt som

informant A hör informant B till kategorin *barn från språkliga minoriteter* (jfr med Skutnabb-Kangas 1981: 82). Å andra sidan kan informant B räknas in i *barn från språkliga majoriteter* under hans tid i Sverige. Han var dock inte längre barn då eller hade samma motiv att lära sig språket som beskrivs av Skutnabb-Kangas (1981: 79). Finlandssvenska och rikssvenska är inte heller precis samma språk, men informanten representerade ändå svenskspråkiga i Sverige och kan därför ses som representant av de majoritetsspråkiga.

Informant C definierar tvåspråkighet nästan likadant som informant B. Enligt informant C är en tvåspråkig person sådan som kan två språk bra. Denna definition är jämförbar med funktionskriteriet (se Skutnabb-Kangas 1981), eftersom en individ som behärskar två språk bra kan också använda dem i de flesta situationer. Som redan förklarades kort i avsnitt 4.1, har informant C lärt sig både finska och svenska flera gånger i sitt liv efter att ha glömt bort dem, och i citat 10 nedan beskriver informanten situationen i mer detalj. Jag anser att han inte kan vara en elittvåspråkig p.g.a. de omständigheter där han flyttades till Sverige (se avsnitt 2.4. för mer detaljer om krigsbarn), eftersom han genast var tvungen att lära sig svenska för att klara sig i Sverige utan släktingar. Däremot var han en representant av *barn från språkliga minoriteter*. Denna informant kan räknas in som en representant av en minoritetsgrupp också när han kom tillbaka till Finland, men då var han en av de svenskspråkiga.

(10) Jouduin sotalapsena Ruotsiin neljän ja puolen vuoden vanhana. Ja siellä opin ruotsin kielen ja unohdin suomen kielen. (...) Sit mun äiti halus mut takasin Suomeen, niin sit mä tulin Suomeen, kolmannelle luokalle, enkä osannu yhtään suomen kieltä, mutta opin sen ja unohdin taas ruotsin kielen. Sitten minä taas pääsin sinne samaan paikkaan [Ruotsissa] missä olin olluki ja jäinki sinne ja kävin taas siellä koulua. Ja sitten unohdin suomen kielen ja opin ruotsin kielen.

(10) Jag skickades som krigsbarn till Sverige när jag var fyra och ett halvt år gammal. Och där lärde jag mig svenska språket och glömde bort finska språket. (...) Då ville min mamma att jag kommer tillbaka till Finland och så flyttade jag dit, gick på tredje klassen och kunde inte alls finska. Men jag lärde mig det och glömde bort svenska. Sen fick jag flytta tillbaka till samma ort [i Sverige] där jag hade varit

tidigare och jag stannade där och gick i skolan. Och sen glömde jag bort finska och lärde mig svenska.

När det gäller informant D, definierar han tvåspråkighet på nästan samma sätt som Lüdi (2002, refererad i Håkansson 2003: 19) samt Skutnabb-Kangas (1981) i sitt kompetenskriterium (se även Mackey 1967). Enligt informant D är nämligen en tvåspråkig person sådan som behärskar två språk lika bra. Han tillägger att en tvåspråkig person måste kunna byta från ett språk till ett annat i olika situationer, vilket är ett kriterium de första tre informanterna inte har tagit upp. Denna informant har en ganska likadan historia vad avser andraspråksinlärning som informant A. De båda har varit bara två månader gamla när de har flyttat till Sverige, vilket har gjort språkinlärning till en naturlig del av deras vardag. Informant D beskriver sin svenskinlärning på följande sätt:

(11) No mä oon oppinu sen ku mä olin niin pieni kun Ruotsiin muutettiin. (...) Ja muistan ala-asteella ja siellä ulkona kun oltiin (...) että mä oon sieltä kyllä sen oppinu ihan luontevasti.

(11) Nå jag har lärt mig det när jag var liten, eftersom vi flyttade till Sverige då. (...) Och jag kommer ihåg att på lågstadiet var vi där ute (...) att där har jag nog lärt mig det naturligt.

Dessutom konstaterar informant D att även om finska var hennes huvudsakliga skolspråk, hade hon lektioner också på svenska. Eftersom informant D har en likadan historia som informant A, hör hon till samma kategorier som informant A, dvs. till *elittvåspråkiga* och *barn från språkliga minoriteter*.

I sin definition av tvåspråkighet framhäver informant E att individen måste växa upp i en tvåspråkig familj, och tillägna sig två språk redan i barndomen för att vara tvåspråkig. Hon ger ett exempel på en familj där mamman är finskspråkig och pappan svenskspråkig. Denna informant hävdar att för henne är detta det enda sättet hon kan tänka sig att definiera tvåspråkighet. Informant E:s tvåspråkighetsdefinition följer alltså samma form som hennes definition av förstaspråk. Hon anser nämligen att individens förstaspråk är det språk hans eller hennes föräldrar talar och att förstaspråket inte kan

förändras under livet. Denna informants definition är jämförbar med Skutnabb-Kangas (1981) ursprungskriterium.

Även om informant E är född i Stockholm, rapporterar hon att hon har lärt sig svenska först när hon gick i skolan, eftersom familjens hemspråk var finska. Baserat på detta tycks denna informant inte ha haft så stor motivation att börja lära sig svenska, fast omgivningen säkert var lämplig för det. Förstås kan man inte veta allt som har varit på gång i hennes liv och påverkat motivation eller språkinläring. Såsom informanterna A och D hör informant E också till *elittvåspråkiga*, åtminstone delvis. Jag anser att informant E hade bra möjligheter att tillägna och lära sig svenska språket men det var inte ett måste för henne, och kanske just därför började hon inläringen först i skolan. Dessutom hör hon som finskspråkig till *barn från språkliga minoriteter*.

Informant F definierar tvåspråkighet med hjälp av kompetens. Hon anser att individen är tvåspråkig om hon eller han talar två språk flytande. Hon tar dessutom upp samma sak som många forskare: det är svårt att bestämma entydigt hur bra individen måste kunna ett språk för att hon eller han kan kallas för tvåspråkig (se avsnitt 2.2.1 för mer diskussion). Dessutom tillägger informant F att det är svårt att veta vilka funktioner man måste behärska på två språk innan man är tvåspråkig. Hon ger ett exempel på människor som kan tala något språk men skriver det inte, och hon funderar på om de också räknas till tvåspråkiga. Olika funktioner diskuteras av t.ex. Edwards (1994: 55-56) och han uppger att individens språkfärdigheter kan vara på olika nivåer i olika funktioner. Men han tar inte ställning till om individen ändå måste kunna göra allt: att lyssna, tala, skriva och läsa åtminstone på någon nivå.

För informant F har svenskinläring varit mest formell. Hon klargör att hon började lära sig svenska i skolan på femte klassen och det pågick ändå tills slutet av gymnasiet. Hon var 25-årig när hon flyttade till Sverige och där fortsatte hon svenskinläring. Efter vistelsen i Sverige studerade hon svenska vid universitet i Finland. Baserat på detta anser jag att hon hör både till *barn från språkliga majoriteter* och till *barn från språkliga minoriteter*. I Finland representerade hon den finskspråkiga majoriteten när hon gick i skolan och lärde sig svenska, medan i Sverige representerade hon den finskspråkiga minoriteten.

Informant G definierar tvåspråkighet delvis med hjälp av Skutnabb-Kangas (1981: 94) funktionskriterium och Lüdis (2002, refererad i Håkansson 2003: 19) definition:

(12) No ainakin käytännön tasolla, että täytyy selvittää kaikista asioista, myös virastokielestä molemmilla kielillä ennen kun voi puhua kaksikielisyydestä. (...)

(12) Väl åtminstone måste man kunna behärska båda språken i alla vardagliga situationer, också i myndighetskontakter innan man kan säga sig vara tvåspråkig. (...)

Å ena sidan räcker det inte för honom att individen behärskar bara några fraser på två språk. Å andra sidan kräver han inte heller fullständig behärskning av två språk. Själv har informant G lärt sig svenska i Sverige på sina första arbetsplatser. Han klagar att han lyssnade på de andras tal och försökte sedan uttala samma ord och meningar, och på det viset lärde han sig svenska på kort tid. Han anser att det är det bästa sättet man kan lära sig ett språk, eftersom man lär sig hur ord uttalas korrekt. Också denna informant hör till den grupp som består av *barn från språkliga minoriteter*, eftersom han började sin språkinläring först i Sverige och det var också ett måste för honom där.

Tabell 3. Informanternas definitioner av tvåspråkighet.

Kriterium	Antal informanter
Ursprung	1
Kompetens	2
Funktion	4
Attityd	1

Sammanfattningsvis kan konstateras att det finns mer spridning i tvåspråkighetsdefinitionerna än i förstaspråksdefinitionerna. Som tabell 3 ovan visar var funktionskriteriet det mest använda kriteriet i tvåspråkighet jämfört med ursprungskriteriet i förstaspråk. Majoriteten av informanterna anser alltså att en tvåspråkig individ är sådan som behärskar två språk i de flesta situationer, dvs. han eller hon inte behöver behärska språket fullständigt. I tabellen finns bara de kriterier som informanterna lyfte fram när de definierade tvåspråkighet i en allmän nivå (fråga 11). Antalet kriterier är högre än antalet informanter eftersom några använde flera än ett

kriterium i sin definition. När det gäller andraspråkinlärning hörde de flesta informanter till barn från språkliga minoriteter (se Skutnabb-Kangas 1981: 82), vilket är ganska naturligt eftersom finskspråkiga är en stor minoritet i Sverige. Jag vill dock betona att jag har tillämpat Skutnabb-Kangas (1981) tvåspråkighetsgrupper ganska fritt i analysen, och räknat in informanterna i grupperna trots att de kanske inte har uppfyllt alla kriterier som nämns av Skutnabb-Kangas (1981).

4.3 Språklig identitet

I detta avsnitt kommer jag att redogöra för informanternas språkliga identitet och de faktorer som påverkar den. Som basis använder jag Virtas (1994a: 24) indelning av den språkliga identiteten till språklig jagidentitet och språklig självuppfattning. Dessutom kommer jag att diskutera språklig identitet mer allmänt. Jag är mest intresserad av om informanterna anser att de är tvåspråkiga och hur de motiverar sina svar, m.a.o. om det är möjligt att de har en dubbel språklig identitet (se avsnitt 2.3.3). För det andra vill jag studera hur informanterna beskriver sin relation till både finska och svenska, dvs. om någotdera språket känns t.ex. mer naturligt att använda.

Informant A är inte säker på sin tvåspråkighet. Hon rapporterar att hon kan använda både finska och svenska bra, men samtidigt konstaterar hon att hon behärskar finska mycket bättre än svenska och därför är hon inte fullständigt tvåspråkig. Även om hon själv anser att hon inte fullständigt behärskar svenska språket, kommer det fram i hennes intervju svar att andra har trott henne vara svenskspråkig. Informant A klargör nämligen att hennes accent är rikssvensk, och därför trodde t.ex. några av hennes arbetskamrater i Sverige henne vara svensk. Informant A framhäver i sin tvåspråkighetsdefinition att en tvåspråkig person kan tänka på och kommunicera på två språk (se avsnitt 4.2). Baserad på denna definition kan informanten anses som tvåspråkig. När jag frågade informant A om hon anser sig vara finskspråkig, svenskspråkig eller tvåspråkig, var hon inte säker på sitt svar. Hon uppger att hon är mest finskspråkig, eftersom hon behärskar finsk grammatik bättre än svensk grammatik och har större ordförråd i finska än i svenska. Men hon konstaterar att det inte är något problem för henne att använda svenska, utan hon har alltid klarat sig bra i det. Jag var

också intresserad av hur andra människor identifierar informanterna (fråga 27). Enligt Skutnabb-Kangas (1981: 94) attitydkriterium är individen tvåspråkig om han eller hon identifieras av andra som tvåspråkig (se avsnitt 2.2.1). Informant A citerade sin pappa i sitt svar:

(13) Mun isä aina sanoo tällai, että ”tytär on se, joka osaa molemmat kielet. Ja toinen pojista osaa enemmän suomen ja toinen pojista enemmän ruotsin”.

(13) Min pappa säger alltid att ”min dotter är den som kan båda språken. Den ena sonen kan finska bättre och den andra kan svenska bättre”.

Informant A tillägger att det måste kännas naturligt att använda båda språken, vilket kanske är den faktor som inte uppfylls i sitt eget fall. Enligt Virta (1994a: 24) är det en del av språklig jagidentitet att man klarar bra på språkliga situationer, vilket verkar vara sant i denna informants fall, eftersom hon anses vara svenskspråkig av sådana som själv har svenska som förstaspråk. Informant A rapporterar vidare att hon är stolt över sin tvåspråkighet och att hon alltid har haft bara nytta av att kunna två språk, vilket förstärker hennes positiva språkliga jagidentitet i både finska och svenska.

Informant A konstaterar att hon använder finska hellre än svenska, men att det finns situationer där det känns mer naturligt att tala svenska:

(14) Sen huomaa laivamatkalla, että kyllä mä ihan mieluusti puhun ruotsiakin että. Se on jotenki jännä kun mä meen laivaan, ni mä aattelen heti, että jotenki niinku aivoissa aktivoituu ruotsin kieli erityisesti. (...) Sitä niinku ajatteleeki melkein enemmän ruotsiks.

(14) Jag lägger märke till det när jag tar färjan [till Sverige] att jag gärna börjar tala svenska där. Det känns lite konstigt att när jag stiger på färjan, börjar speciellt svenska språket aktiveras i hjärnan. (...) Jag tänker liksom mer på svenska då.

Hon uppger vidare att det nuförtiden finns också många svenska ord som hon inte förstår. Individens uppfattningar om sin språkförmåga i olika språk är en del av den språkliga självuppfattningen (Virta 1994a: 24), och jag anser att dessa kommentarer visar att informant A:s språkliga självuppfattning i svenska inte är så stark när det gäller

hennes språkförmåga. Dessutom rapporterar informant A att finska språket kommer mer automatiskt jämfört med svenska, och att hennes ordförråd i svenska är mindre än i finska. Även om informanten anger att hon har brister i sin svenska, konstaterar hon samtidigt att hon ändå har fått mer självförtroende i sina kunskaper, eftersom hon har mött sådana personer som har svenska som förstaspråk men som inte kan skriva på det. Detta i sin tur förstärker hennes språkliga självuppfattning i svenska. Som klagörs i avsnitt 2.3.3 omfattar den språkliga självuppfattningen också individens förhållande till olika språkgrupper. Informant A rapporterar att hon kände sig jämställd i Sverige och att svenskarna betedde sig vänligt mot henne, vilket bevisar hennes positiva uppfattningar om svenskar ännu idag.

Informant B konstaterar i sin tur att han är tvåspråkig. Han motiverar det med hjälp av sin tvåspråkighetsdefinition (se sida 48): Han klarar sig på två språk, han läser både svensk- och finskspråkiga tidningar, han tittar på TV-program på båda språken och kan också delta i samhällelig diskussion på dessa språk. Baserat på bara detta svar kan det konstateras att denna informant har en dubbel språklig identitet, eftersom han entydigt identifierar sig med både finska och svenska språken. Också denna informant anger att han är stolt över sin tvåspråkighet och att det är nyttigt att kunna två eller flera språk, speciellt i arbetslivet:

(15) Mulla oli hyötyä siitä Ruotsissa, kun mä osasin suomea. (...) Ja nyt päinvastoin kun muutin Suomeen, niin oli hyötyä, että mä osasin ruotsia, koska täällä ei moni osaa ruotsia kovin hyvin. Ja siinä tehtävässä missä mä oon ollu, niin on ollu suuri etu, että on hyvä ruotsin kielen taito, kun on ollu yhteistyössä paljon ruotsalaisten firmojen kanssa. Niin se on melkein niinku must, että puhuu samaa kieltä.

(15) I Sverige hade jag nytta av det att jag kunde finska. (...) Och då jag flyttade till Finland hade jag nytta av att jag kunde svenska, eftersom det inte finns så många här som kan svenska bra. Och i det arbete jag hade var det väldigt nyttigt att jag hade bra kunskaper i svenska, eftersom vi samarbetade mycket med svenska företag. Så att det var nästan ett måste att man talade samma språk.

Informant B anger att det inte spelar stor roll för honom om han talar på finska eller på svenska, men han tillägger ändå att det är kanske svenska som han använder hellre. Han rapporterar vidare att för honom är det på något vis lättare att tala svenska än finska och då känner han sig också mer säker. Det finns ändå teman han behärskar bättre på finska, t.ex. ord som gäller informationsteknik. Han klargör att detta beror på att det inte fanns datorer på den tiden han var i Sverige, och därför har han lärt sig dessa ord på finska efter sin vistelse. Han uppger också att det var ganska lätt att flytta till Sverige, eftersom språket inte var något problem för honom. Informant B har ett starkt språkligt självförtroende i både finska och svenska, eftersom han rapporterar att det inte finns någon stor skillnad mellan dessa språk när han använder dem. Informant B:s dubbla språkliga identitet förstärks ännu när jag frågar honom om han anser sig vara finskspråkig, svenskspråkig eller tvåspråkig. Han svarar entydigt att han är tvåspråkig och att andra människor också är av samma åsikt.

Informant C anser sig själv tvåspråkig, och motiverar det på samma sätt som tvåspråkighet mer allmänt (se avsnitt 4.2): Han är tvåspråkig eftersom han kan både finska och svenska bra. Eftersom informanten har bra kunskaper i båda språken, anser jag att han också har en stark jagidentitet i både finska och svenska. Jag måste dock framhäva att alla informanter bedömer sina språkkunskaper själva i denna studie, eftersom jag inte testade dem på något sätt. Därför är det också ganska svårt att hålla isär informanternas verkliga språkkunskaper (jagidentitet) och deras uppfattningar om dem (självuppfattning). Men eftersom både den språkliga jagidentiteten och den språkliga självuppfattningen är bara olika delar av identitet, anser jag att det inte utgör något problem även om de inte helt kan avskiljas från varandra. Informant C rapporterar att han nuförtiden kan finska bättre än svenska, eftersom han använder svenska mer sällan och därför förminskas också svenskt ordförråd hela tiden. I motsats till de två första informanterna hävdar denna informant inte sin stolthet över sin tvåspråkighet. Han anser dock är det har varit nyttigt att kunna två språk, t.ex. när han arbetade i Sverige. Även om denna informant inte betonar sin stolthet över sin tvåspråkighet, skäms han inte över det heller, utan tvåspråkighet verkar vara någonting praktiskt för honom.

Informant C uppger vidare att han talar hellre finska än svenska. Men han tillägger att han inte kan beskriva någotdera språket som svårare eller naturligare, eftersom han kan använda de båda utan problem. Dessutom rapporterar informanten att han kände sig jämställd med svenskar när han var i Sverige även om han inte kunde språket i början. Baserat på detta tycks denna informant ha en positiv inställning till både finska och svenska, vilket i sin tur förstärker hans språkliga identitet i båda språken. Det kan föreslås att han har en dubbel språklig identitet, eftersom han identifierar sig med både finska och svenska:

(16) [Olen] suomenkielinen ja ruotsinkielinen eli kakskielinen.

(16) [Jag är] finskspråkig och svenskspråkig, alltså tvåspråkig.

När man studerar citaten ovan, verkar det som om informanten skulle vara delad i två: Den ena hälften är finskspråkig och den andra är svenskspråkig och tillsammans bildar dem en tvåspråkig person. När jag frågade hur andra människor identifierar honom, svarade han att alla som känner honom vet att han kan tala både svenska och finska. Jag anser att i detta svar framhävs hans språkanvändning och inte det hur dessa människor verkligen identifierar honom. Trots det kan det konstateras att baserad på svaren har informanten en positiv jagidentitet och självuppfattning i både finska och svenska.

Informant D vet inte om hon är tvåspråkig eller inte. Hon rapporterar att det känns som om finska språket blev starkare och starkare på kostnad av svenska, eftersom det inte finns så många möjligheter att använda svenska i Mellersta Finland. Hon anger ändå att situationen alltid förändras när hon åker till Sverige, eftersom där kommer hon snabbt ihåg svenska. Enligt informant D är en tvåspråkig person sådan som kan två språk lika bra (se avsnitt 4.2) och om man jämför den med hennes svar på sin egen tvåspråkighet, kan man se varför hon inte anser sig vara tvåspråkig. Informant D konstaterar nämligen att hon kan finska litet bättre än svenska, dvs. hon har inte lika bra kunskaper i båda språken. Informanten uppger vidare att det är nyttigt att kunna två språk. Baserad på dessa svar anser jag att denna informant har en positiv jagidentitet i båda språken.

Informant D klargör att hon talar hellre finska än svenska och att finska är hennes starkare språk, m.a.o. hennes känslor om sin språkförmåga är mer positiva i finska än i svenska. Vidare rapporterar informanten att hon har bara positiva minnen från sin tid i Sverige. Hon anger att hon var så ung när hon lärde sig svenska att hon inte hade svårigheter med bristande språkkunskaper. Hon anser tvärtom att svenskar är mycket positiva och livsbejakande människor, medan attityderna i Finland inte alltid är så positiva mot människor som har en främmande accent:

(17) Joo, no sanotaan, että mä en ite oo kokenu koskaan sitä niin sanottua koulukiusaamista. Mutta suomalaiset oli hyvin taas semmosia, et jos vähänki puhu ruotsalaisittain suomee, enempi siitä sai kuulla. Että ruotsalaiset oli ikään kun fiksumpia. Et jos sä puhuit vähän suomalaisittainkin ehkä ruotsia (...), niin nehän vaan auttaa. (...)

(17) Jag kan säga att jag aldrig har blivit mobbad i skolan. Men finländare är sådana att om man har även en liten svensk accent när man talar finska, så får man höra om det. Svenskarna är litet klokare i det där. Om man talar svenska med en finsk accent (...), hjälper de bara en. (...)

Informanten anser alltså att svenskarna har mer positiva attityder till utlänningar som inte talar perfekt svenska än finländarna har till utlänningar som har litet bristande kunskaper i finska. Denna informant har mer positiva uppfattningar om sin språkfärdighet i finska än i svenska, men hennes känslor av svenskarna som språkgrupp är mer positiva än hennes uppfattningar om finländare. När det gäller fråga 26, identifierar informant D sig som flerspråkig, eftersom hon talar finska, svenska och engelska flytande. Dessutom uppger hon att andra människor anser att hon är flerspråkig. Som helhet har informant D en positiv språklig identitet både i svenska och i finska, men finska verkar ha en litet dominerande roll, eftersom informanten nuförtiden använder det mer och behärskar det bättre.

Informant E anser att hon inte är tvåspråkig. Om man granskar hennes definition av tvåspråkighet, kan man hitta motiveringen för svaret där. Enligt informant E är en tvåspråkig person sådan som har vuxit upp i en tvåspråkig familj och lärt sig två språk i barndomen (se avsnitt 4.2). Även om informant E är född i Stockholm och hennes

uppväxtmiljö har alltså varit svenskspråkig, talade familjen finska hemma, vilket troligen är orsaken till varför hon inte identifierar sig som tvåspråkig. Dessutom anger informant E att hon nuförtiden använder svenska mycket sällan, vilket kan vara en annan orsak till hennes svar. Informant E konstaterar vidare att hon ändå är stolt över att hon kan två språk och att det alltid har varit till nytta, t.ex. när hon har sökt arbete. Jag anser att denna informant har en stark språklig jagidentitet i finska, men att svenska har en ganska liten roll i hennes liv.

Informant E anger att hon talar hellre finska än svenska och att hon också kan det bättre än svenska. Språkfärdigheterna kan vara på olika nivåer i olika funktioner (se Edwards 1994: 55-56), och detta har informant E lagt märke till i sitt liv: Hon kan tala svenska bra men har bristande kunskaper i att skriva. Informant E rapporterar vidare att hon kände sig jämställd med svenskarna, eftersom hon var så liten när hon började lära sig svenska att språket inte var ett problem. När familjen flyttade tillbaka till Finland, hade hon däremot några problem med att skriva och läsa på finska. Men talandet gick flytande eftersom familjen hade haft finska som hemspråk i Sverige. Jag anser att denna informant har en starkare språklig självuppfattning i finska än i svenska, eftersom hon framhäver sin språkförmåga i det.

Informant F anser däremot att hon är tvåspråkig och motiverar det delvis på samma sätt som tvåspråkighet i allmänhet. Informanten uppger att hon är tvåspråkig eftersom hon kan tala och skriva på finska och på svenska. Hon tillägger att om hon inte kunde skriva på svenska, skulle hon inte anse sig som helt tvåspråkig, dvs. det är viktigt för henne att kunna använda språk i olika funktioner (se t.ex. Edwards 1994: 55-56). Dessutom motiverar hon sin tvåspråkighet genom att konstatera att några människor trodde henne vara svenskspråkig när hon bodde i Sverige, vilket bevisar att hon klarade sig bra på svenska. Informant F uppger att hon kan finska bättre än svenska därför att för henne är det svårt att komma på alla nyanser av ett ord på svenska, medan hon kan tänka sig dem alla genast på finska. Hon konstaterar vidare att hon är stolt över sin tvåspråkighet och ger ett exempel på sina svenskkunskaper (se citat 18 nedan). Denna informant har en ganska stark språklig jagidentitet i både finska och svenska, dvs. båda språken tycks ha en nästan likadan ställning i hennes liv.

(18) (...) Et sit kun oli jo oppinu sen kielen niin hyvin, niin ei tarvinnu ollenkaan miettiä, et kuinka tää nyt sanotaan, vaan se suju ihan itsestään. Sitten se kohtelu oli erilaista tietenki siinä vaiheessa, kun sen [ruotsin] oli oppinu. Sitten mä olin järjestämässä luentoja ja jotakin konferensseja (...), niin silloin tota sen huomasi jotenki sen suhtautumisen. (...) Ja mua haastateltiin, esimerkiks lehdet ja radio haastatteli. Ja silloin se tuntuu hyvältä, että siinä ei ollu mitään ongelmaa silloin.

(18) (...) Efter att jag hade lärt mig språket bra, behövde jag inte alls fundera på hur jag säger något, utan det kom automatiskt. När jag hade lärt mig det [svenska], blev jag förstås behandlad bättre. Jag var med om att arrangera några föreläsningar och konferenser (...) och då märkte jag andras inställning. (...) Och jag blev till exempel intervjuad i tidningar och radio. Och då kändes det bra att det inte fanns problem [med språket].

Informant F konstaterar att hon nuförtiden talar hellre finska än svenska, även om hon först hade några svårigheter med språket när hon flyttade tillbaka till Finland. Trots att informant F anser att hon kan finska bättre än svenska, anger hon samtidigt att hon inte känner sig helt säkert när hon använder det. Hon får då och då höra att hon har en konstig accent i sin finska eller att hon inte talar på samma sätt som alla andra, eftersom hon inte vet alla ord och fraser. När det gäller inställningen till finländare, ger informanten ett exempel från sitt liv (jfr med citat 17):

(19) (...) Paremminki täällä saattaa tuntee sen koko ajan, että kukaan ei halua kuulla ruotsin kieltä yhtään. Ja mun lapsille se on selvinny täällä, näille nuoremmille, jotka puhuu riikinruotsia, niin ihmiset vaihtaa kieltä helposti englantiin. Ja esimerkiks suomenruotsalaiset, ne vaihtaakin ruotsin kielen englantiin, kun ne kuulee, et joku puhuu riikinruotsia. (---) Täällä tuntuu olevan jotenki vaikeeta tää ruotsin kielen asema.

(19) (...) Däremot är situationen här sådan att ingen vill höra svenska. Och mina barn, dessa unga som talar rikssvenska, har lagt märke till att människorna lätt byter språk till engelska. Till exempel finlandsvenskar byter från svenska till engelska när de hör att någon talar rikssvenska. (---) Det känns att svenska språket har en ganska svår ställning här.

Jag anser att detta citat beskriver bra hur finländare håller sig till svenska språket. Det talas om "tvångssvenska" i skolan och dåliga attityder till svenska språket och svenskspråkiga i allmänhet (se t.ex. Pirhonen 2013 och Kykkänen 2013). Denna informant och hennes familj har mött dåliga attityder i sin vardag. Som diskuteras i teoridelen är det viktigt att individen anser att alla språk hon eller han använder är värdefulla för att de senare kan vara en del av hans eller hennes språkliga identitet, och detta kriterium kan vara svåruppfyllt för många som talar svenska i Finland. Informant F:s språkliga självuppfattning verkar vara ganska likadan som hennes språkliga jagidentitet. Hon har positiva uppfattningar om sin språkförmåga i båda språken. Däremot är känslor mot finskspråkiga som grupp litet negativa, vilket kommer upp i citat 19 ovan. Informant F konkluderar genom att konstatera att hon själv anser sig tvåspråkig och också andra identifierar henne på samma sätt.

Informant G uppger i sin tur att han inte är tvåspråkig. Enligt honom är en tvåspråkig individ sådan som kan använda två språk i alla vardagliga situationer, också i myndighetskontakter (se avsnitt 4.2). Han rapporterar att han själv kan tala svenska men inte skriva det så bra, och därför konstaterar han att han kan bättre finska än svenska. När jag frågade informant G om han är stolt över sin tvåspråkighet, framhävde han igen att han inte är helt tvåspråkig och att det inte finns någon speciell stolthet över att han kan ta hand om vardagliga ärenden på två språk. Han tillade ändå att det förstås är nyttigt att kunna också svenska, t.ex. när man är utomlands. Jag anser att dessa svar avslöjar att informant G har en stark språklig jagidentitet i finska. Samtidigt anser han att hans svenskkunskaper inte är på sådan nivå att han kunde identifiera sig som tvåspråkig.

Informant G anger vidare att han talar hellre finska än svenska. Han tillägger ändå att han gärna talar svenska när situationen kräver det, men att det är svårt eftersom han har glömt bort ord. Informanten framför att han blev behandlad jämställd i Sverige. Han har alltså positiva känslor mot svenskarna som språkgrupp, men jag anser att det inte räcker att forma en stark självuppfattning i svenska eftersom informanten hela tiden betonar sina bristande kunskaper i svenska. Informant G har alltså en starkare språklig självuppfattning i finska än i svenska. Som det har redan kommit upp identifierar denna

informant inte sig som tvåspråkig. Han konstaterar vidare att också andra anser honom vara enspråkig.

Informanterna hade något olika språkliga identiteter: Vissa konstaterade tydligt att de är tvåspråkiga, medan andra ansåg sig vara enspråkiga eftersom de inte behärskar svenska fullständigt. Identifikation tycks alltså bero på språkförmåga. Som diskuteras i avsnitt 2.3.2 är identitet inte oföränderlig utan den växlar mellan olika kontexter och tidpunkter. Därför är det viktigt att poängtera att informanternas identitet i denna studie diskuteras som de rapporterade den vara under intervjun. I analysen koncentrerade jag mig på den språkliga identiteten, men som klargörs i avsnitt 2.3.1 kan etnisk identitet inte helt avskiljas från den. Enligt Virta (1994b, studie 3: 7) betyder etnisk identitet t.ex. individens uppfattningar om en etnisk grupp. Alla mina informanter tycks ha positiva minnen från sin tid i Sverige, och därför har de också en positiv inställning till svenskar och svenskspråkiga ännu idag, vilket leder till att de möjligtvis kan identifiera sig med dem genom att använda svenska språket.

5 DISKUSSION

I avsnitt 5.1 kommer jag att sammanfatta de viktigaste resultaten och diskutera deras betydelse samt anknytning till tidigare språkforskning. Dessutom kommer jag att besvara de tre forskningsfrågor som jag introducerade i inledningen. I avsnitt 5.2 behandlas studiens validitet och reliabilitet samt några förslag till vidare forskning diskuteras.

5.1 Sammanfattande diskussion

Syftet med denna magisteravhandling var att studera tvåspråkighet och språklig identitet hos sverigefinska återinvandrare. Temat är aktuellt eftersom sverigefinländarnas öden har börjat tas upp mer och mer. Dessutom har de flesta av dem bott i två olika språkliga områden (Finland och Sverige), och därför ansåg jag att de troligen har funderat på sin tvåspråkighet och språkliga identitet. Studien syftade till att svara på följande frågor:

- Hur definierar informanterna förstaspråk?
- Hur definierar de tvåspråkighet? Hur har de blivit tvåspråkiga?
- Hurdan språklig identitet har de?

I teoridelen presenterade jag begreppen förstaspråk och tvåspråkighet samt diskuterade några av de mest använda definitioner det finns av dem inom språkforskning. Dessutom klargjorde jag de vanligaste sätten att bli tvåspråkig. Förutom förstaspråket och tvåspråkigheten redogjorde jag för begreppet identitet samt dess komponenter och utveckling. Till sist sammanfattade jag sverigefinländarnas historia och återinvandring i avsnitt 2.4. Materialet i denna studie utgjordes av sju intervjuer där informanterna uppmuntrades att dela sina egna erfarenheter med hjälp av stödfrågor. Intervjuerna transkriberades och svaren analyserades. I analysen beskrevs informanternas definitioner av förstaspråk och tvåspråkighet. Dessa definitioner jämfördes sedan med några av de definitioner som presenterades i teoridelen. Därefter klargjordes de sätt som informanterna hade blivit tvåspråkiga med. Till sist beskrevs informanternas språkliga

identitet, dvs. hur de förhöll sig till både finska och svenska och om de möjligtvis hade en dubbel språklig identitet.

De viktigaste resultaten visade att de flesta informanter definierade förstaspråk med hjälp av Skutnabb-Kangas (1981: 22-24) ursprungskriterium, dvs. de ansåg att förstaspråk är det språk individen lär sig först i barndomen. Trots detta angav majoriteten av informanterna att förstaspråk kan förändras under livet, vilket strider mot ursprungskriteriet om individen har vuxit upp i en enspråkig familj. Kompetenskriteriet var den näst mest använda definitionen av förstaspråk. Det finns alltså inte ett enda svar på den första forskningsfrågan utan informanterna använde olika definitioner. Trots att det fanns spridning i informanternas svar, hade de inte svårigheter att definiera sitt eget förstaspråk, i motsats till vad Saarenlaita (2009: 30) fann i sin studie.

När det gäller den andra forskningsfrågan var resultaten delvis likadana som i den första frågan, dvs. informanterna hade olika definitioner av tvåspråkighet. Den mest använda var funktionskriteriet (se Skutnabb-Kangas 1981), som framhäver att individen inte behöver behärska två språk fullständigt, utan det räcker om hon eller han kan använda dem i de flesta situationer. Dessutom hade informanterna haft olika metoder att lära sig två språk: Vissa hade lärt sig i mer informella situationer, t.ex. med hjälp av omgivning, medan andra hade haft t.ex. språklektioner. Alla informanter räknades in i barn från språkliga minoriteter (se Skutnabb-Kangas 1981). Majoriteten hade också en positiv inställning till tvåspråkighet och de ansåg att det är nyttigt att kunna två språk, vilket stödjer t.ex. Saarenlaitas (2009) resultat.

I den tredje forskningsfrågan var jag intresserad av informanternas språkliga identitet, dvs. hurdan inställning de hade till både finska och svenska och om de möjligtvis hade en dubbel språklig identitet. Alla informanter identifierade sig med svenska språket i någon mån, men många konstaterade ändå att de har bättre kunskaper i finska än i svenska. Fast Liebkind (1992: 151) betonar att man inte ska blanda ihop språklig identitet och språkförmåga, kan de inte heller helt åtskiljas. Individen identifierar sig troligen lättare med det språk som hon eller han kan bättre. Dessutom identifierade några informanter sig så starkt med både finska och svenska att de kan konstateras ha en dubbel språklig identitet, vilket också förstärkte min hypotes. Även Komu (2013: 53)

hade likadana resultat i sin studie, men hon betonade informanternas språkförmåga i sin definition av den dubbla språkliga identiteten. Det gjorde också jag delvis men jag måste konstatera att språkkunskaper är bara en del av den språkliga identiteten, och den viktigaste faktorn är vad de själva anser och känner. Jag är av den åsikten att individen kan behärska två språk flytande, men om hon eller han inte själv känner sig som tvåspråkig är hon eller han inte det helt (jfr med Skutnabb-Kangas 1981: 94).

Alla informanter hade också en positiv inställning till svenskar, och de klargjorde att de hade blivit jämställd behandlade under sin vistelse i Sverige. Några informanter rapporterade däremot att de har mött litet negativa attityder mot svenska språket i Finland (se citaten 17 och 19). Dessa negativa attityder kan påverka hur en tvåspråkig individ förhåller sig till sina språk, dvs. hon eller han kan börja anse att det ena språket är mer värdefullt än det andra. Dessutom förminskar de negativa attityderna finskspråkigas motivation att lära sig svenska.

5.2 Metodologisk diskussion

Materialet för denna undersökning samlades in med hjälp av intervjuer. Även om intervju har många fördelar, har den också nackdelar (se avsnitt 3.2.1). Jag hade förberedd frågorna i förväg och läst in mig på teorin, men det skulle ändå ha varit mycket nyttigt att pröva intervjufrågorna på förhand. När jag genomförde intervjuerna, märkte jag att några frågor inte fungerade så bra: Vissa var för likadana med varandra och andra var kanske litet oklara. Till exempel i den sista frågan bads informanterna själva svara på hur andra identifierar dem, vilket inte är idealt. Dessutom kan man aldrig veta hurdan och hur mycket material man får när man gör intervjuer. De som intervjuas kan ibland ge socialt önskvärda svar, vilket förstärker resultatet. I detta fall gick intervjuerna flytande men det fanns mycket variation i hur mycket informanterna talade. Även om jag uppmuntrade informanterna att fritt beskriva sina erfarenheter och ge exempel, valde vissa att bara svara på frågorna med ett par ord eller en mening. Det är dock viktigt att överhuvudtaget få svar, men jag var speciellt intresserad av att höra informanternas åsikter och berättelser. I fortsättningen skulle det kanske fungera bättre att samla in materialet genom att personligen träffa informanter om det är möjligt. För

några människor kan det nämligen vara lättare och mer naturligt att tala när de ser forskaren.

Vetenskapliga studiers pålitlighet kan mätas med *validitet* och *reliabilitet*. Kalaja et al. (2011: 21) klargör att validiteten betyder att forskaren mäter det som han eller hon verkligen vill mäta. Reliabiliteten hänvisar i sin tur till resultatens noggrannhet, m.a.o. i vilken utsträckning resultaten kan upprepas (Kalaja et al. 2011: 21). Kalaja et al. (2011: 22) påpekar dock att det är något problematiskt att mäta kvalitativa studiers reliabilitet eftersom de är kontextbundna, och därför kan man inte generalisera deras resultat. Dessutom påverkar forskaren alltid resultaten av kvalitativa studier i någon mån, eftersom de är mindre eller mer hans eller hennes subjektiva tolkningar av materialet.

När det gäller validiteten kan det konstateras att studien svarade på forskningsfrågorna. Reliabiliteten är i sin tur svårare att mätas, eftersom denna studie inte strävade efter generaliseringar. För att öka reliabiliteten har jag försökt att beskriva forskningsprocessen så noggrant som möjligt och genomföra analysen objektivt. Det är förstås möjligt att jag har tolkat fel något en informant har sagt, vilket sedan påverkar resultaten. Trots att studien har genomförts noggrant och objektivt, finns det några svagheter som kan kritiserar. För det första baserades teorin, och därför också delvis analysen, väldigt mycket på Skutnabb-Kangas (1981) definitioner, vilket leder till att studien inte kanske baserar sig på så mångsidiga källor som den kunde. För det andra fungerade alla intervjufrågor inte så bra och längden av svaren varierade ganska mycket, vilket var orsaken till att jag inte hade lika mycket information om alla informanter för att analysera. För det tredje var den språkliga identiteten svår att definiera enkelt, eftersom begreppet är abstrakt och har många delar. Därför var också analysen av den språkliga identiteten inte så tydlig som jag tänkt mig, och det var ganska svårt att bestämma mig vad den språkliga identiteten egentligen innehåller.

I fortsättningen skulle det vara intressant att jämföra tvåspråkighet och språklig identitet hos sverigefinländare och återinvandrare, dvs. om de har t.ex. olika inställningar till finska och svenska beroende på var de bor. Dessutom skulle man kunna göra en longitudinell undersökning om sverigefinländarnas eller återinvandrarnas språkliga

identitet och granska hur den förändras under livet, vilket dock kräver mycket tid och andra resurser.

LITTERATUR

Allardt, E. 1996. Samhällsutvecklingen i Finland och Sverige efter 1945 - bakgrunden till ut- och invandringen. I: Lainio, J. (red.): *Finnarnas historia i Sverige. 3, tiden efter 1945*. Helsingfors, Stockholm: Finska historiska samfundet, Nordiska museet. 17-36.

Allardt, E. 1997. *Vårt land, vårt språk. Kahden kielen kansa*. En attitydundersökning om det svenska i Finland. Suomalaisia asenteita ruotsin kieleen Suomessa. Finlandssvensk rapport nr 35. Svenska Finlands folkting. Helsingfors: Yliopistopaino.

Baetens Beardsmore, H. 1986. *Bilingualism: basic principles*. Second edition. Clevedon: Multilingual Matters.

Baker, C. 2006. *Foundations of bilingual education and bilingualism*. Fourth edition. Clevedon: Multilingual Matters.

Bernstein, B. 1970. Social class, language and socialization. I: Giglioli, P.P. (red.): *Language and social context*. London: Cox & Wyman. 157-178.

Bijvoet, E. 1998. *Sverigefinnar tycker och talar: om språkattityder och stilistisk känslighet hos två generationer sverigefinnar*. Uppsala: Institutionen för nordiska språk vid Uppsala universitet.

Bloomfield, L. 1933/1970. *Language*. Allen & Unwin Ltd. London.

Cerese, F. 1974. *Expectations and Reality: a case study of return migration from the United States to Italy*. I: International Migration Review 8/74.

De Geer, E. & Wande, E. 1989. Finnar. I: Svanberg, I. & Runblom, H. (red.): *Det mångkulturella Sverige: en handbok om etniska grupper och minoriteter*. Stockholm: Gidlund.

Dufva, H. 2011. Ei kysyvä tieltä eksy: kuinka tutkia kielten oppimista ja opettamista haastattelun avulla. I: Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (red.): *Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas*. Helsinki: Finn Lectura. 131-145.

Dörnyei, Z. 2007. *Research methods in applied linguistics*. Oxford: Oxford University Press.

Edwards, J. 1992. Language in group and individual identity. I: Breakwell, G.M. (red.): *Social psychology of identity and the self concept*. London: Surrey University Press. 129-146.

Edwards, J. 1994. *Multilingualism*. London: Routledge.

Erikson, E.H. 1968. *Identity: Youth and crisis*. New York: Norton.

Gergen, K.J. 1971. *The concept of self*. New York: Holt, Rinehart & Winston.

Grimshaw, A.D. 1971. Sociolinguistics. I: Fishman, J.A. (red.): *Advances in the sociology of language*. Vol. 1. The Hague: Mouton. 92-151.

Gumperz, J. 1968. The speech community. I: Giglioli, P.P. (red.): *Language and social context*. London: Cox & Wyman. 219-231.

Haglund, C. 2004. Flerspråkighet och identitet. I: Hyltenstam, K. & Linberg, I. (red.): *Svenska som andraspråk: i forskning, undervisning och samhälle*. Lund: Studentlitteratur. 359-387.

Hagström, B. 1987. Den färöiska tvåspråkigheten i sociologiskt och socialpsykologiskt perspektiv. I: Wande, E., Anward, J., Nordberg, B., Steensland, L. & Thelander, M. (red.): *Aspects of multilingualism*. Proceedings from the Fourth Nordic Symposium on Bilingualism. 1984. *Studia Multiethnica Upsaliensia* 2. Uppsala: Acta Universitatis Upsaliensis. 119-131.

Hansegård, N.E. 1974. *Tvåspråkighet eller halvspråkighet?* Stockholm: Aldus/Bonniers.

Hirsjärvi, S. 2009. Tutkimustyyppit ja aineistonkeruun perusmenetelmät. I: Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. *Tutki ja kirjoita*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press. 191-220.

Håkansson, G. 2003. *Tvåspråkighet hos barn i Sverige*. Lund: Studentlitteratur.

Häggström, N., Borgegård, N-E. & Rosengren, A. 1990. *När finländarna kom: migrationen Finland-Sverige efter andra världskriget*. Gävle: Statens institut för byggnadsforskning.

Järvinen, M & Kontulainen, A. 1998. *Den andra generationen sverigefinnar - finländare eller svenskar?* Pro gradu-avhandling. Jyväskylä: Institutionen för samhällspolitik vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-1998773258>

Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. 2011. Minustako tutkija? Johdattelua tutkimuksen tekoon. I: Kalaja, P., Alanen, R. & Dufva, H. (red.): *Kieltä tutkimassa: tutkielman laatijan opas*. Helsinki: Finn Lectura. 8-32.

Karppinen, H. & Nyman, P. 2004. *Tvåspråkighet och språklig identitet hos tvåspråkiga personer med en stark nordösterbottnisk dialekt*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-2004950826>

Komu, R. 2013. *Narrativ analys av språklig identitet och anpassning hos första generationens sverigefinländare*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet.

Korkiasaari, J. 1986. *Hem till Finland*. Deifo. Rapport nr 2. Stockholm.

Korkiasaari, J. 1989. *Suomalaiset maailmalla: Suomen siirtolaisuus ja ulkosuomalaiset entisajoista tähän päivään*. Turku: Siirtolaisinstituutti.

- Kroger, J. 2000. *Identity development: adolescence through adulthood*. Thousand Oaks.
- Kykkänen, V. 2013. *Pakkoruotsi jakaa myös kielenopettajia*. http://yle.fi/uutiset/pakkoruotsi_jakaa_myos_kieltenopettajia/6784050 (Hämtad: 7.10.2013)
- Kykkänen, V. & Partanen, K. 2013. *Sotalapsi Kyllikki kertoo tarinansa virolaisessa dokumentissa*. http://yle.fi/uutiset/sotalapsi_kyllikki_kertoo_tarinansa_virolaisessa_dokumentissa/6752626 (Hämtad: 1.10.2013)
- Laakkonen, R. 1996. Finländarna på den svenska arbetsmarknaden efter andra världskriget – arbetskraftsfrågan i finsk-svenska relationer. I: Lainio, J. (red.): *Finnarnas historia i Sverige. 3, tiden efter 1945*. Helsingfors, Stockholm: Finska historiska samfundet, Nordiska museet. 107-141.
- Lainio, J. 1996. Finskans ställning i Sverige och dess betydelse för sverigefinnarna. I: Lainio, J. (red.): *Finnarnas historia i Sverige. 3, tiden efter 1945*. Helsingfors, Stockholm: Finska historiska samfundet, Nordiska museet. 255-310.
- Lange, A. & Westin, C. 1981. *Etnisk diskriminering och social identitet: forskningsöversikt och teoretisk analys*. Stockholm: Liber.
- Lieberson, S. 1969. How can we describe and measure the incidence and distribution of bilingualism? I: Kelly, L.G. (red.): *Description and Measurement of Bilingualism*. Toronto: University of Toronto Press. 286-295.
- Liebkind, K. 1989. Patterns of Identification amongst Finns in Sweden. I: Liebkind, K. (red.): *New identities in Europe*. Aldershot. 116-139.
- Liebkind, K. 1990. Bilingual identity. I: *Report from The CDCC Teacher Bursaries Scheme, European teachers' seminar on "The teaching of linguistics and cultural minorities"*, Vääksy Finland, 7-11 August 1989. The Council of Europe: Strasbourg.
- Liebkind, K. 1992. Ethnic identity – challenging the boundaries of social psychology. I:

Breakwell, G.M. (red.): *Social psychology of identity and the self concept*. London: Surrey University Press. 145-185.

Lojander-Visapää, C. 2001. *Med rätt att välja: språkval och språkstrategier i språkligt blandade hushåll i Helsingfors*. Helsingfors: Svenska litteratursällskapet i Finland.

Lüdi, G. 2002. Bilingualism is not enough! Plurilingual repertoires for the challenges of the 21st century. I: So, D.W.C & Jones, G.M. (red.): *Education and society in plurilingual contexts*. Brussels university press. 1-16.

Lundström, S. 1996. Sverigefinländarnas hälsa och sociala villkor. I: Lainio, J. (red.): *Finnarnas historia i Sverige. 3, tiden efter 1945*. Helsingfors, Stockholm: Finska historiska samfundet, Nordiska museet. 185-213.

Mackey, W.F. 1967. *Bilingualism as a World Problem/Le bilinguïsme: phénomène mondial*. Montreal: Harvest House.

Myers-Scotton, C. 2006. *Multiple voices: an introduction to bilingualism*. Malden: Blackwell Publishing.

Ouvinen-Birgerstam, P. 1984. *Identitetsutveckling hos barn*. En jämförelse mellan finska, jugoslaviska och svenska barn. Lund: Studentlitteratur.

Pirhonen, K. 2013. Pakkoruotsia vastustava kansalaisaloite keräsi yli 50 000 nimeä. http://yle.fi/uutiset/pakkoruotsia_vastustava_kansalaisaloite_kerasi_yli_50000_nimea/6771845 (Hämtad: 7.10.2013)

Rabel-Heymann, L. 1978. But How Does a Bilingual Feel? Reflections on Linguistic Attitudes of Immigrant Academics. I: Paradis, M. (red.): *Aspects of Bilingualism*. Hornbeam Press Inc, Colombia SC. 220-228.

Reinans, S.A. 1996. Den finländska befolkningen i Sverige – en statistisk-demografisk beskrivning. I: Lainio, J. (red.): *Finnarnas historia i Sverige. 3, tiden efter 1945*. Helsingfors, Stockholm: Finska historiska samfundet, Nordiska museet. 63-105.

Romaine, S. 1995. *Bilingualism*. Second edition. Oxford: Blackwell.

Rönholm, R. 1999. *Identiteetin lähteillä: kulttuurijuuret minuuden ja opiskelun osana*. Turku: Turun yliopisto.

Saarenlaita, S. 2009. *Tvåspråkighet och språklig identitet hos andra generationens sverigefinnar*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, svenska språket vid Jyväskylä universitet.

Samuels, S.C. 1977. *Enhancing self-concept in early childhood*. New York: Human Sciences Press.

Skutnabb-Kangas, T. 1981. *Tvåspråkighet*. Lund: Liber Läromedel.

Spolsky, B. 2010. Second language learning. I: Fishman, J.A. & García, O. (red.): *Handbook of language and ethnic identity*. Vol. 1, Disciplinary and regional perspectives. Second edition. New York: Oxford University Press.

Språklag. 2009. <https://lagen.nu/2009:600>. (Hämtad: 28.4.2013)

Tandefelt, M. 1992. The shift from Swedish to Finnish in Finland. I: Fase, W.; Jaspaert, K & Kroon, S. (red.): *Maintenance and Loss of Minority Languages*. Amsterdam: John Benjamins Publishing company. 150-168.

Tarkiainen, K. 1996. Sverigefinska infrastrukturer. I: Lainio, J. (red.): *Finnarnas historia i Sverige. 3, tiden efter 1945*. Helsingfors, Stockholm: Finska historiska samfundet, Nordiska museet. 143-184.

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2009. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.

Tuononen, N-M. 2002. ”...syntyny Ruotsis mut mä oon yhtä paljon suomalainenki...” *Havaintoja kuuden ruotsinsuomalaisen nuoren kieli-identiteetistä ja suullisen suomen kielen taidosta*. Pro gradu-avhandling. Jyväskylä: Institutionen för språk, finska språket vid Jyväskylä universitet.

<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11811/nutuono.pdf?sequence=1>

Virta, E. 1987. Psykologiska perspektiv på tvåspråkighet. I: Gunnarson, B-L., Liberg, C. & Nesser, A. (red.): *Barns tvåspråkighet*. Rapport från ASLA:s höstsymposium, Uppsala, 6-7 november 1987. Uppsala: Svenska föreningen för tillämpad språkvetenskap. 198-218.

Virta, E. 1989. *Hur är det att vara finländare? Etnisk identitet hos återflyttare och andra finländska ungdomar*. Forskningsgruppen för studier av etniska relationer, social kognition och tvåkulturell psykologi. Stockholms universitet: Centrum för invandringsforskning.

Virta, E. 1994a. *Tvåspråkighet, tänkande och identitet: studier av finska barn i Sverige och Finland*. Del 1, Sammanfattning. Psykologiska institutionen, Stockholms universitet. Edsbruk: Akademitryck.

Virta, E. 1994b. *Tvåspråkighet, tänkande och identitet: studier av finska barn i Sverige och Finland*. Del 2, Delstudier. Stockholm: Stockholms universitet.

Wei, L. (red.). 2000. *The bilingualism reader*. London: Routledge.

BILAGA

Intervjufrågorna:

Taustatiedot

1. Nimi?
2. Syntymäaika ja -paikka?
3. Tämänhetkinen asuinpaikka?
4. Vanhempien kotipaikka ja kotona käytetty kieli?
5. Koulutus ja koulukieli?
6. Ammatti?
7. Milloin, kuinka kauan ja millä paikkakunnalla asuit Ruotsissa? Miksi muutit sinne ja mikä sai sinut muuttamaan takaisin? Oletko vierailut Ruotsissa poismuuttosi jälkeen? Kerro vapaasti Ruotsi-ajastasi.

Kaksikielisyys

8. Mikä on äidinkielesi? Millä perusteella?
9. Voiko ihmisellä olla mielestäsi samanaikaisesti kaksi äidinkieltä? Miten äidinkieli määräytyy?
10. Miten/missä/milloin opit ruotsia (tai suomea, jos se ei ollut äidinkielesi)?
11. Miten määrittelisit omin sanoin kaksikielisuuden?
12. Oletko itse mielestäsi kaksikielinen? Perustele.

Kieli-identiteetti

13. Kuinka paljon käytät suomea ja ruotsia arkipäivän aikana? Käytätkö molempia kieliä yhtä paljon? Pystytkö vaihtamaan kieltä ilman ongelmia?
14. Missä ja kenen kanssa käytät ruotsia?
15. Onko sinulla mahdollisuus käyttää molempia kieliä tasapuolisesti?
16. Millä kielellä puhut mieluiten?
17. Onko sinulla asioita, joista puhut mieluiten tietyllä kielellä? Mitä?
18. Millä kielellä ajattelet/lasket/kirjoitat muistiinpanoja/tunnet (kiroat, itket tms.)?
19. Millä kielellä luet kirjoja ja lehtiä tai katsot tv:tä?

20. Millä kielellä hoidat asioita kaupungilla/virastoissa (jos sinulla on mahdollisuus valita)?
21. Osaatko mielestäsi yhtä hyvin sekä ruotsia että suomea?
22. Oletko ylpeä kaksikielisyydestäsi? Oletko ollut tilanteessa, jossa kaksikielisyydestä olisi ollut erityistä hyötyä/haittaa?
23. Kuinka pärjäsit Ruotsissa? Tunsitko itsesi tasavertaiseksi ruotsalaisten kanssa? Oliko mahdollinen puutteellinen kielitaito ongelma?
24. Entä nyt Suomessa? Onko tilanteita, joissa tunnet mahdollisen puutteellisen kielitaidon vuoksi epävarmuutta?
25. Miltä tuntuu puhua ruotsia vs. suomea? Tuntuuko toinen kielistä esimerkiksi varmemmalta/ luonnollisemmalta/vaikeammalta tms.?
26. Oletko mielestäsi suomenkielinen, ruotsinkielinen vai kaksikielinen?
27. Oletko muiden mielestä suomenkielinen, ruotsinkielinen vai kaksikielinen?